

ANTON PRÍDAVOK

POKLAD NA HRADISKU

ROMÁN

NAKLADATEĽ JAN HORÁČEK • BRATISLAVA

I.

Miško Krušinovie si už nevedel rady so štekľivými myšlienkami. V hlave rojily sa mu ako včely a jazyk svrbel ho do zblaznenia. Po prvý raz v živote cítil, čo je to čušať, keď sa z hrdla slovo derie na svet ako riava.

Miško päť dní zápasil s nezbedným pokúšaním. Tak veľmi ho rozrušil ten zdrap papiera. Dobrodružné veci čítal síce aj inokedy, snívaly sa mu o podivuhodných veciach krajšie sny, ale tie raz dva vypáchly z hlavy. Uletely ako bezstarostné samopašné vtáčence. Neostalo po nich ani slychu. Teraz bolo mu horšie ako na žeravých uhľíkoch, a jednako mu lahodilo to napínavé vzrušenie. Hrialo ho.

Päť dní vydržal Miško mlčať. Na šiesty, keď sa už nijakým činom nevedel ovládnuť, a keď si vymyslel i postup a plán, poprosil otca, aby ho pustil s kamarátmi v nedeľu na vychádzku.

— A kde by si chcel, Miško?

— Na Hradisko.

Na Hradisko chodievalo sa na vychádzky často. Bol to nevysoký vršok blízko mesta, zarastený konáriskými stromami. Hradisko samo zaberalo takmer vodorovnú plošinu

a končilo na juh skloneným svahom, za ktorým spájalo sa úpätie hory s úrodným, riekou preťatým poľom.

Pán Krušina neodtrhol ešte oči od novín, do ktorých bol pohrúžený, len tak medzi dvoma čítanými vetami spýtal sa syna:

— Bude niečo na Hradisku?

Miško pokrčil plecami.

— Nič, otecko. To my len tak pre zábavu, ak bude pekne.

Otec odložil noviny, trochu pohútal a povolil. Nepatrí sa — myslel si — držať dorastajúceho chlapca ustavične na motúzku, nedožičiť mu štipku slobody. Na rok pôjde do kvinty. Nech privyká na samostatnosť.

— Chod', — povedal teplo, mäkko, otcovsky a pohladil Miška po hlave.

Syn ďakoval a otec pokračoval:

— Ale daj si tam pozor! Na severnej strane trávou zarastených zrúcanín je príkra skala. Bohvie, ako sa ta dostala. Neškrabte sa na ňu. Vlni spadol s nej neopatrný turista a zlomil si nohu. Povedz to i svojim kamarátom.

Miško prikývol.

— Poviem, otecko. Ale neboj sa, my si dáme pozor.

— No dobre, dobre... Opatrnosti nikdy nezbyva. Ale tú skalú si dobre všimni. Je, vraj, pod ňou zasypaná chodka, čo má viesť do akejsi klenotnice so skrytým pokladom.

Miškove oči mimovoľne zažiarily. Podpálila ich zvedavosť. Zdvihol hlavu, zadíval sa na otca a roztúžene spomínal na rozprávky starej matere. Stará mať vedela mnoho. Kým bol menší, rozprávala mu o strigách a čarodejníkoch, o vílach a vodnároch, o zakliatých princeznách a o zámkoch na kuracích nôžkach. Keď podrástol, sama mu odvádza pozornosť od rozprávkových bytostí, no

nikdy nezabudla zdôrazniť, že reči o pokladoch na Hradisku sú pravdivé.

— A môže to byť pravda, otecko, čo sa povára o tých pokladoch? Ako myslíš?

Otec sa usmial a pokrčil plecami. On pochádzal z iného sveta ako stará mať. Neveril lacným výplodom popudlivej obrazotvornosti ľahkoverných ľudí.

— Neviem, dieťa moje . . .

Takúto odpoveď Miško nečakal.

— No predsa . . . Azda . . . Rozprávaj mi, otecko . . .

— Starí ľudia to vravia. A tí všeličo povymýšľajú. Ale myslím, je to len bájka.

— Bájka? — zarazil sa Miško ešte väčšmi. — Bájka, hovoríš?

Nepáčilo sa mu to. Niekedy, keď si do mozgu zasadiš príjemné myšlienky, chcel by si, aby ti tvoju pravdu potvrdil každý, i ten, čo jej neverí. V Miškovi čosi heglo. Prosebné uprel oči na otca a čakal, čo ešte povie, ako odôvodní svoje pochybnosti o skrytom poklade na Hradisku.

Pán Krušina pobadal synove rozpaky, chvíľu mlčal, potom prikývol dobrácky hlavou a hovoril:

— Bájka, chlapček môj. Vznikla asi vtedy, keď akýsi sedliak z podhradia pri oraní neďaleko Hradiska našiel na roli malú debničku so striebornými a zlatými mincami. Ale to je už stará história. Vtedy sa po celom okolí hovorilo o pokladoch.

Miško chytil sa týchto slov ako pevného lúča nádeje. A netajil sa svojím údivom.

— Nuž predsa je na tom niečo pravdy! Niet rečí bez pokladu!

— V okolí hradov nie je ťažko objaviť nejakú záhadu . . .

— Tak asi aj tu!

Isteže, i tu. Slovo dalo slovo, zvuk a lesk kovu dráždily, ľudia začali aj hľadať, ale nenašli nič.

— Kde niet, nenájdeš. Ľudia hľadali, nenašli . . .

Miško sklamaný krútil hlavou. Nepáčilo sa mu to. Otec ho zarmútil. Nie tým, že ho nepovzbudil v domnienke, že povesti o skrytom poklade na Hradisku môžu byť aspoň pravdepodobné, ale tým, že tieto povesti veľmi presvedčivo a s nenalomnou istotou nazval bájkami. Ale sklamaný chlapec sa nedal tak ľahko rozviklať. Zahľadel sa kdesi do ďaleka. Do minulosti. Raz kdesi čítal, čo patrí minulosti, to treba ponechať minulosti. Iba náhoda vraj rozhodne, čo sa z jej tajov má ľudom príležitostne vyjaviť a čo ostane na večné veky zabudnuté.

S otcom o Hradisku Miško už nehovoril. Ale myslieť naň neprestal.

A v nedeľu ráno pojal spolužiakov, Martina Homolu, Janka Myšíka a Vlada Tomáša na vychádzku. Kamarátov zaviedol na Hradisko.

II.

Roztopašným chlapcom cesta do prírody míňala sa veľmi chytro. Narobili okolo seba krik, až milá vec. Takí šarvanci so živým striebrom v žilách, ani cesty nepotrebovali. Kde mohli, presekli pole. Určovali si méty, bežali k nim opretekly.

Ponad hlavy poletovali im vtáci. Lahodným spevom prihovárali sa veselým chlapcom, no vari bezvýsledne, tí mali so sebou práve dosť starosti. Keď striasli so seba ťaž mestskej sovretosti, keď vydýchli i posledné zostatky začadeného ťažkého vzduchu, bolo všetkým neskonale milo, voľne.

S cesty odbočili, na Hradisko vyškrabali sa hore stráňou cesta — necesta. V lese poskakovali si ako veričky. A keď už boli na Hradisku, sotreli s čela pot a zavrútili sa do napchatých batohov.

— I klince by som pojedol! — povedal okrúhly Martin s kusom chleba v ústach.

Janko Myšík sa zasmial, až mu z úst vypadol kúsok slaniny. I ostatní sa rozosmiali a tiež jedli ani vyhladovaní vlci. Boli smiešni, tak sa napchávali. Viac z roztopaše než z hladu, hoci na čerstvom povetrí chytró vytroveli.

Martin, keď spásol slaninu a chlieb, ponáľahoval sa, popustil remeň na nohaviciach a vyvalil sa do trávy. Myslel si, že nikomu na svete nie je tak dobre ako jemu.

Vlada Tomáša upútal pekný, farbistý, nezbedný motýlik. Pustil sa za ním, ale ho nechytíl. Udychčanáý vracal sa ku kamarátom.

— Potvora! Popreháňa ťa a chytiť sa nedá . . .

Miško bol najvážnejší. Uveličený obzeral sa okolo seba a vzdychol.

— Ach, ale je tu krásne, čo? — kochal sa v pohľade na horu. — Ešte som nebol tohto roku v hore.

Hora má v sebe čaro, ktoré treba vycítiť. Kto ho objaví, toho hora vie rozcitlivieť, dojať. Mestský človek príliš je naučený vidieť okolo seba iba domy, úzke ulice, živý ruch, ponáhľajúcich sa ľudí. Tichá, široká príroda pôsobí na neho zvláštnym dojmom. Niekoho strhne, niekoho ani nenadchne.

Martin chvíľu poležal, potom zadráplil do Miška.

— Miško, teraz máš slovo! Sľuboval si nám tu na Hradisku vyzradiť akési tajomstvo . . .

Ostatní sa spamätali. Dosiaľ nezišlo im ani na um zaujímať sa o vážne veci, ale keď sa ich Martin dotkol, všetkých pochytila zvedavosť.

— Tak je, tak je!

— Takmer boli by sme na to zabudli! — smial sa Vlado Tomáš. — Hovor, Miško!

Ale Miško len ukázal, že s plnými ústami nemožno hovoriť.

Po chvíli Martin znova dobiedzal.

— A čože ti je tak náhlo? — zanôtil Janko Myšík tenkým hláskom.

— Lebo tým Miškovým figlom už neverím. On si iba vymyslel zámienku dostať nás na Hradisko...

— Nevídali! Aspoň sa môžeš pokochať v krásach hory...

— Mne stačí vidieť ju z mesta...

— Ba veru!

Na znak toho, že sa už nechce s kamarátom škriepiť, spravil Janko široký kotrmelec. Miško jednostaj hľadel na neďalekú skalú, o ktorej mu bol rozprával otec.

Potom vstal a začal rozšafne s uváženou prezieraivosťou:

— Chlapci, zasväťím vás do veľkej veci! Ale prv, ako začnem hovoriť, musíte mi prisľúbiť, že o tajomstve, čo vám sverím, nikdy a pred nikým na svete nepoviete ani slova. Súhlasíte?

Martin štuchol do Vlada.

— Nevieš, čo chce?

— Nemám ani potuchy. Ty, Janko, nevieš?

Janko mlčal. Len plecom pokrčil.

Miška zarazila rozpačitosť priateľov. Spoliehal na nich. Dosť hútal, preberal, kým zpomedzi päťastyridsiatich našiel troch najspoľahlivejších. Myslel si, že na prvú výzvu všetci skočia ako blchy — a oni hľadia na neho takmer bez záujmu.

Za hrobového ticha ozval sa najvšetečnejší Martin.

— Povedz jasne, čo vlastne chceš. Nežiadaj od nás nijaké sľuby, nerob z nás sprisahancov, ale povedz, čo máš za lubom. Potom uvidíme . . .

— Tak je! — prisvedčili chlapci.

— Chcem založiť spolok.

— Aký?

— Či ešte niet na svete dosť spolkov?

— Náš bude extra.

— Načo?

— Dozviete sa.

— Hovor jasnejšie! Nechceme kupovať mačku vo vreci!

— Nie mačku vo vreci! Chlapci, poviem vám bez obalkov: ja chcem založiť spolok na hľadanie pokladov!

To už hej. To bolo slovo. Zapôsobilo. Napálo zvedavosť a vyvolalo záujem.

Iba Martin váhal. Trochu nadvihol hlavu a hodil rukou.

— Miško, ty si čítal nejaký nafúkaný román pre mládež . . .

— Nečítal. Verte mi. Ale. —

Odkášľal a zvýšeným hlasom rozpovedal, čo sa mu v hlave od týždňa kvasí. Rozprával dojímavo a presvedčivo, takže, keď skončil, všetci súhlasili spolok nielen založiť, ale i podporovať ho zo všetkých síl. I Martin prikývol.

Štyria kamaráti stúlili sa do kľbka. Miška durili rozprávať podrobnosti. Zapálení túžbou a nadšením chceli, aby Miško na dúšok povedal, čo vie o tajomných pokladoch. Nikto ani nedýchal, keď mladý Krušina spomínal zasypanú klenotnicu a v nej skryté poklady. Chlapcom udrel do hlavy lesk dukátov. Dosiahnuteľné bohatstvo pošteklilo ich, nuž mysleli si, že peniaze čo chvíľa vo vreciach budú vynášať zpod zeme.

Miško dohovoril.

Toho, čo povedal, bolo príliš veľa. Chlapcom muselo sa všetko trochu rozležať v hlave. Z omráčenia najprv sa prebral Martin. On vždy a vo všetkom bol veľmi pochybovačný. I teraz. Na objasnenie záhady položil Marti-
novi dôležitú otázku:

— Zabudol si nám povedať, — začal zoširoka, — odkiaľ vieš o spomínanom poklade?! Ved' iste by ho už boli hľadali aj iní, keby o ňom vedeli . . .

Otázka priviedla Miška do pomykova. Tušil, že po-
smevačného Martina pravdou neuspokojí. Ale jeho viera bola taká pevná, že sa teraz odhodlal bez váhania po-
vedať:

— Prisnilo sa mi . . . V piatok . . .

Predtuchy neklamaly. Martin sa chcej - nechcej roz-
rehotal. Mihom splaslo všetko jeho nadšenie. On snom neveril.

— Miško, — spustil, keď ho trochu popustily smie-
choty, — nerob sa smiešnym! Čo všetko sa mne už popri-
snivalo . . . I to napríklad, že som z matematiky odpo-
vedal na jedničku . . .

Miško trochu zahanbený chcel brániť svoje stano-
visko, ale Martin pokračoval:

— Či sme my staré baby? Dnešný človek neverí ani
skutočnostiam, nieto aby snom veril. A to si potom zo
snára vyčítal, aby sme prišli hľadať, či ako? Iných dô-
kazov o poklade niet?

Miško cítil povinnosť ospravedlniť sa prv, ako mu
Martin všetkých spolupracovníkov rozviklá vo viere.

— Čože by nebolo! A koľko! Len ich treba vyhľadať
a spracovať. Ale ani môj sen netreba zosmiešňovať. Ke-
dysi stará mať hovorila mi o povesti, že poklad na Hra-
disku podľa slávnej veštkyne nájde ten, komu sa o ňom
nenazdajky v noci so štvrtka na piatok prisnije, ak bude

v ten deň trinásteho. Mne sa prisnilo a máj je môj šťastný mesiac! A minule mi aj otec potvrdil, že starí ľudia vedia o poklade na Hradisku. A ostatne, aby ste vedeli, kedysi ľudia tie poklady aj hľadali, ale azda boli nešikovní, azda hľadali na zlom mieste, nuž nenašli nič. A keď sa my pustíme do roboty poriadne, musel by byť v tom čert, aby sme niečo nenašli!

Miškovi sa podarilo zmiašť posmeškára Martina. A netrvalo dlho, štyria priatelia boli presvedčení, že na Hradisku čochvíľa stanú sa deťmi štedrej šťasteny.

A pustili sa do roboty.

III.

Martin po chvíli vstal bez slova, podišiel k neďalekej skale, podobajúcej sa neforemnému, nakrivo do zeme osadenému klátu, pootĺkanému ihlanu, oprel sa o ňu a pokrútil hlavou. I pohnúť ju skúsil. Ale stála pevne, pevnejšie, než aby sa poddala chvíľkovej vôli malého územčistého nadšenca. Martin skrivil obličaj a volal na kamarátov, idúcich mu v ústrety, reku ak je tá klenotnica pod touto skalou, že najlepšie bude hneď teraz spraviť kríž nad všetkými skrytými pokladmi sveta.

Keď dohovoril, hodil prút, čo držal v ruke, do hory. Chlapci s otvorenými ústami hľadeli na vrcholec päť-šesť metrov vysokého kalvana.

— Veru, chlapci, — povedal ešte Martin, — vzdajme sa my šialených snov. Spravme nad všetkým kríž a nikomu sa o veci ani nezmieňujme, aby nás ľudia nevy-smiali!

— Ak robíš kríž, tak nad tými, čo sa boja prekážok! — odvrkol pohoršený Miško.

Začalo ho mrziť, že do tajov svojho sna zasvätil

takého tvrdohlavca. Ale mal dobrú vôľu. Poznal Martina dobre, vedel, ako vie siahať veciam až na koreň, ako vie — keď treba i vlasy štiepiť; preto ho volal. Nezaškodí mať v spolku škrupulanta, ktorý svojou pochybovačnosťou vie ostatných spolupracovníkov viesť k rozvahe.

Vlado Tomáš v rozmeroch balvana nevidel nijaké prekážky.

— Ak treba, — hovoril, — donesiem z domu dynamitu alebo ekrazitu, skalu rozstrieľame a bude po paráde. No nie?

— Ale vari ani nie. Netreba! — oháňal sa Miško Krušina. — My predsa nebudeme hľadať poklady v skale, ani ju nebudeme prebíjať hlavou. Ani prenáhliť sa nemusíme. Dnes sme tu na Hradisku na to, aby sme sa poobzerali po okolí a oboznámili sa s pracovišťom. Doma posháňame potrebné pomôcky, vypracujeme plán a o ostatnom sa dohodovoríme neskôršie . . .

Chlapci súhlasili.

V piatok ráno Miško myslel si ešte, že vezme motyku, prekope vršok a poklad si v tajnosti odnesie domov. Bude kohatý! Ale už zápať poznal, že by to bolo nad jeho sily. Rozmýšľal, a tak prišiel na myšlienku pribrať niekoho na pomoc, leko veril, že takéto podujatie môže sa podariť iba spoločnému úsiliu viacerých ľudí. Netreba, aby ich bolo veľa, ale všetci musia pracovať.

Keď tieto myšlienky prebehly Miškovi hlavou, zahorel túžbou po úspechu a zvolal nadšený:

— Kamaráti! Dôverujem vám, vyvolil som si vás za spoločníkov. To by, veru, bola pekná robota, keky sme ten poklad nenašli!

Miško na kamarátov pôsobil najmä svojou úprimnosťou. Pravda, neostalo u nich bez vplyvu ani húťanie o vhodnej príležitosti na dráždivé dobrodružstvo. Okrem

Martina všetci prijímali Miškove výklady za bernú mincu a Martin, keď videl u priateľov toľko zápalu, v svojej pochybovačnosti zakolísal a prestal vymýšľať námietky.

Cez hradisko prebehol zajac. Zpoza krovia vyšiel pokojne, no len čo si všimol zasnených šuhajcov, pustil sa ozlomkrky dolu stráňou. A chlapcom nebolo viac treka. V tej chvíli zabudli na poklad, schytili kamene, naháňali splašeného bojka, no nestačili mu. Ušiel. Vrátili sa k ka-
tožinám a pokračovali v rozhovore.

— Najlepšie bude hneď teraz sa dohovoriť na postupe, — navrhol Janko Myšík.

Všetci prikývli.

Miško sa tešil najväčšmi. Prípravné práce sú najdôležitejšie. Treba im venovať hodne pozornosti. A železo treba kuť, kým je horúce. V návale prvého nadšenia možno vykonať najviac.

— Chlapci, do konca školského roku je ešte šesť týždňov. Za taký čas pri dobrej vôli zdoláme všetko! — jasal Miško. — Musíme si rozdeliť úlohy!

— Ohromné! — tleskol si Vlado do dlaní. — Ja budem pracovať ako otrok. A navrhujem, aby sme sa hneď po skončení školského roku utáborili na Hradisku. Vybudujeme si tu skautský tábor, môžeme pracovať od rána do večera . . .

Myšlienka — zriadiť skautský tábor na Hradisku nebola zlá; chlapci ju prijali so súhlasom, iba Martin sa škrabal za ušami. V zásade súhlasil s ňou i on, len sa strachoval pred námietkami rodičov. No nepochodil. Chlapci boli tej mienky, že rodičom možno zaslepiť oči pekným vysvedčením a medovým slovom. Martinove obavy vyplývaly zo strachu pred nedostatočným prospechom z matematiky, s ktorou bol v nepriateľstve. Čo si počne, ak mu zavesia na krk reparát? No nebolo východiska, musel prisľúbiť, že v záujme spoločnej veci poušľuje sa prebrodiť trnistou cestou matematických vzorcov a pravidiel.

Potom sa rozpriadol rozhovor okolo potreby zadovážiť spoľahlivú mapu, plán a pramene o minulosti Hradiska. Všetkým bolo jasné, že bez mapy na takom vážnom podujatí nemožno pracovať. Na spracovanie máp podujal sa sám Miško, Martin mal vyňuchávať, čo hovorí ľud na okolí o skrytom poklade, Vlado slúbil obstaráť plány rozličných stavieb a Janko s nesmiernou ochotou vzal na

seba starosť o prekladanie latinských listín. I sám bol snaživým latinárom a spoliehal na pomoc a spoluprácu staršieho brata.

Chlapci, keď si podelili úlohy, prezreli múry a valy. Na viacerých miestach preklepali zem, načúvali, či sa im náhodou neozve z prázdneho priestoru idúci zvuk, podľa ktorého by mohli usudzovať na podzemnú skrýšu.

Nepochodili, ale nezúfali.

— Ja myslím, — mudroval Vlado, — vchod do klenotnice nemohol byť nikde inde, len tu, pri tejto skale.

— A podľa čoho usudzuješ tak, Vlado? — zvedavčil Martin.

— Nuž len si tak myslím.

— Slabý dôvod! Nestačí. Musíme postupovať odborne. Každú mienku, každé stanovisko treba odôvodniť! Nemožno len tak od buka do buka... No »ja myslím« pri takejto zodpovednej robote sa opierať nesmieme...

— Nuž veď nie celkom od buka do buka, — vykrúcal Vlado. — Ale zdá sa mi, že pán hradu, ak chcel svoje poklady dobre schovať, robil ku skrýši prístup na bezpečnom a dobre poznačenom mieste. Tak je to, takto si to ja myslím...

Medzitým, čo hovoril, tĺkol kameňom pod balvanom do zeme.

— Pozor, Vlado! — upozorňoval ho Janko, — aby si nepoplašil duchov, ak sú tam nejakí...

— No tí práve na nás čakajú... zafígľoval Martin. Ale Janko vytrval.

— Nevedieť, — hovoril. — Pozri, Martin, v histórii je veľa záhad. Či si nepočul o Tut-anch-Amonovej pomste? S takými vecmi niet čo žartovať.

Janko, ako bolo z jeho zvonivého a presvedčivého hlásku zjavné, bral tieto slová vážne. Nepopustil z nich ani vtedy, keď ho ostatní obracali na posmech. Miško,

aby preniesol rozhovor na inú koľaj, nadviazal na mienku o pravdepodobnom umiestení klenotnice.

— Je to dosť možné, chlapci, čo tvrdil Vlado o úkryte. Vršok od juhu a východu je, hľa, veľmi mierny. Tade viedla asi aj riadna cesta na hrad. Tuto na severe za skalou je svah najstrmší, nuž tu bol pán hradu pred nepriateľom najchránenejší. Miesto je neokaté a hradný múr ho dobre kryl, je teda dosť pravdepodobné, že tu treba hľadať . . . Áno, predovšetkým tu . . .

— Uvidíme, — krčil Martin plecami.

Ostatní prikývli:

— Áno, uvidíme.

Hľadači pokladov akosi uviazli pri tomto slove. Priškríplo ich. Priškríplo, ale v dôvere a vo viere ani na chvíľu nezlomilo. Všetkým bolo jasné, že tak je to, ako sa učili v akejsi básni, že len z nadšenia srší život, život opravdivý. Veľké veci vyžadujú veľké obete. Neslobodno sa potknúť pri prvej prekážke. Veď by to bola hanba.

Zvečerievalo sa.

Štyria kamaráti s Hradiska do mesta išli so spevom na ústach, verili, že pri dobrej vôli a s nezlomnou vierou v srdci zdolajú hravo všetky prekážky, čo sa im nahrnú do cesty.

A viera je veľká opora.

IV.

Miškove náčrty boly smelé, odvážne, isté. Prekvapovala ich dôkladnosť a dôslednosť.

Prvý spravil s Vladom podľa pozorovaní pri prehliadke Hradiska. Zakreslil na ňom rozličnými farebnými ceruzkami polohu vršku, smer múrov, ostatky zpod trávy vyčnievajúcich valov a nepatrné pozostatky hradieb.

Potom zahniezdil sa do otcovej knižnice, potajomky povynášal z nej knihy, z náučných slovníkov povyberal nákresy hradov stavaných v rozličných storočiach a vypracoval druhý plán. Tu zdôraznil predovšetkým stránku staviteľskú, pôdorysy a základy takýchto stavísk. Na mapke uviedol hrubou čiarou i obrysy predpokladaných nádvorí. Kresbu na stole zazrel náhodou Vladov otec, zádal sa na ňu a pochválil ju.

— Takto stavali hrady v pätnástom storočí, — povedal. — Načo ti je to?

Vlado nechcel s farbou na svetlo, nuž len vykrúcal.

— Ale no . . . Môj kamarát Miško Krušina má v takýchto veciach pasiu, nuž . . . To on spravil . . . Chce si to nakresliť načisto, nuž chcel by odborný posudok . . . Chcel som ťa poprosiť, otecko . . .

Pán staviteľ Tomáš sadol si k synovi, vzal náčrtok do rúk a prezrel ho dôkladne. Potom mäkkou ceruzou naznačil niekoľko opráv a povedal:

— Šikovný chlapec. Povedz mu to. Bol by z neho staviteľ. Zavolaj ho raz k nám, všeličo mu poviem, aby takéto mapky vedel kresliť istejšie, jasnejšie.

— Ďakujem, otec . . .

Lichotivé uznanie odborníkovo chlapcov v práci len povzbudilo.

Pod zámienkou, že do študentského časopisu napíšu úvahu o vzniku, rozkvetu, úpadku a zániku Hradiska, vyzvedal Miško od profesora dejepisu pramene, čo majú vzťah k minulosti hradu. Bohužiaľ, dozvedel sa len toľko, že takých prameňov, čo sú niečo hodno vraj takmer niet. »A klebety sbierať«, — hovoril pán profesor, — »nemá smyslu«. Profesor Zemančík hrad na Hradisku pokladal za zbytočnú príťaž pätnásteho storočia, čo vznikla asi omylom z ľudskej márnomyseľnosti a zašla prirodzeným koncom tak, ako zachádza všetko, čo nemá odôvodnené

predpoklady pre život. Pán profesor v súvislosti s Hradiskom spomínal aj akúsi inú, dávnejšiu kultúru, ale tá Miška nezaujímal. »Nepochopil ma«, — myslel si mladý badateľ a išiel ďalej svojou cestou.

Neraz hromžil na ľahkomyselných predkov, ktorí zabudli zanechať budúcim pokoleniam záznamy o svojom živote. Hneval sa i na učencov, že si dôkladnejšie všimajú napríklad egyptské pyramídy a podobné hlúposti ako vzácne domáce pamiatky.

Napokon v mestskom muzeálnom archíve pohrúžil sa Miško s Jankom Myšíkom do nájsených zažltnutých latinských listín, kde so slovníkom v ruke prekladali z nich vetu po vete. Dalo im hodne námahy získať si dôveru pána riaditeľa múzea. Dlho trvalo, kým sa predpojatý starý pán rozhodol čo i len pripustiť ich k nejakým listinám. Páčila sa mu síce výbojnosť mladých »vedeckých pracovníkov«, ale netrúfal si sveriť im vzácne pamiatky, za ktoré predsa len prijímal zodpovednosť. No chlapci svojou vytrvalosťou pohli ho k ústupkom.

K mravčej usilovnosti chlapcov povzbudzovalo občas nájsené zrno.

Posledným majiteľom Hradiska asi pred tristo rokmi mal byť akýsi podivín. V mestskej kronike našli drobnú zmienku o požiarí na opustenom Hradisku. Pri zmienke o opustenom Hradisku nezdržiavali sa dlho, lebo v pozostalosti rodiny Podhradských našli — síce — neúplný, ale i takto veľmi dôležitý a zaujímavý list. Na nešťastie listu chybel podpis a nebol na ňom ani letopočet. Pre zadováženie spoľahlivého prekladu Janko list odpísal a doma preložil ho s bratom.

Uhladený preklad podivnej listiny znel takto: »... Hradisko je najkrajším kútom sveta. Poznal som to po mnohých skúsenostiach, nadobudnutých pri častom cestovaní po cudzích krajinách. Pán Boh tu na jednu

hromádku nakládol príliš veľa pôvabu a mňa ustanovil za strážcu tejto nevšednej nádhery. Nevysoký vršok uprostred košatých stromov je ako rajská záhrada. Pred rokmi zastavil sa na Hradisku cudzinec a napísal o ňom knihu. Hovorí v nej, že cesta z hradu ku krajinskej hradskej je vykladaná mramorom, že na dvanástich nádvo-riach Hradiska je vyše tridsať vodometov, že strechy všetkých budov, čo patria k hradu, sú pokryté zlatom, že k hradu patrí kláštor so stopäťdesiatimi mníchmi, ktorí sa od rána do večera modlia za spásu mojej duše, že moje vinohrady sú najzázračnejšie na svete, lebo sa v nich urodí i desatoraké hrozno a že pohľad na pestrofarebné strapce hrozna na jednom viniči je božský a ešte mnoho lichotivých vecí. Nevie, kde to len pobral. Hradisko je naozaj krásne, ale takých nemožností tu niet. Azda si niekde prihol a videl viac ako treba, možno, sni-valo sa mu o tom, čo hovorí a čím privádza teraz svet do údivu. Azda chcel mi spraviť láskavosť, no neposlúžil mi, lebo svet je zlý. Často mi prichodí zápasíť s dotieravými votrelcami, ktorí mi popierajú nárok na dedičstvo a chcú ma pripraviť najmä o moje poklady. Moji nepriatelia popudili proti mne i samého kráľa, ale vysekal som sa. No pokoja jednako len nemám. Pozval som si teda majstrov, aby vybudovali na Hradisku skrýšu, do ktorej prístup okrem mňa nebude nikomu známy. Robotníkov pracujú- cich na stavbe dal som priviesť z ďalekých krajín, prišli so zaviazanými očami, tu držal som ich pod prísny do- zorom a z hradu odchádzali zasa so zaviazanými očami. Na výsmech sveta všetky svoje poklady schoval som tak, aby sa v nich okrem mňa nijaký ľudský tvor nemohol nikdy pokochať. Ja sám, len ja sám sa budem maznať so svojím zlatom, striebrom a drahokamami . . .«

Táto zaujímavá, a škoda, že nedokončená listina podľa úsudku odborníkov bola asi tristoročná.

Okrem nej o poklade na Hradisku nenašlo sa viac stôp. Bližších údajov o podivnom pánovi a majiteľovi Hradiska chlapci nenašli. Všetko ohlodal zub času.

Miško predsa zostavil ešte jeden, tretí plán; v ňom kládol váhu na čudné chůtky neznámeho skrývača pokladu.

Na prípravných prácach chlapci museli robiť krátko pred skončením školského roku. Museli pracovať ukradomky, s chvatom. V takomto čase starostlivý študent má dosť roboty s učením a vie, že ani rodičia ani profesori neradi vidia žiaka rozptyľovať sa »zbytočnými« tafaťkami. Oni nemajú porozumenia pre nadšenie mladých ľudí. Im celý život je len do vysvedčenia vpísaná známka. Päť známok — strašne úzka stupnica možností. Málo príležitosti na rozbeh.

V dohovorenom čase vybral sa Miško so svitkom plánov do hlavného stanu.

Na poradu.

V.

Hlavným stanom spolku hľadačov pokladu na Hradisku bola izba Janka Myšíka. V Mýtnej ulici v útulnej izbičke poschodového domku boli chlapci dobre chránení. Tu sa najlepšie mohli skrývať pred zvedavým svetom.

Pre istotu Janko všetko, čo sa týkalo prípravných prác, spojených s hľadaním pokladu, držal pod zámkou a kľúč vo dne v noci mal u seba. Nevedieť. Čert nespí. Pred špionážou treba sa vždy dobre zaistiť.

Na schôdzu okrem Martina prišli všetci. Martin poslal len lístok, že vraj pod otcovým dozorom musí mrviť matematiku. Ak bude možné, príbehne neskôršie.

Traja mudrci sa vážne zadívali na dosiaľ vykonanú robotu. Všetci dobre splnili na seba vzaté záväzky.

Boli spokojní.

Trochu si navzájom polichotili, no skoro pobadali, že niet času na jalové pochlebovanie. Škoda každej premrhanej minúty. Na Miškovu náradu pustili sa rozoberať plány.

— Plány sú dobré, — pripomínal Vlado. — I môjmu otcovi sa zdaly.

— Len jedno sa mi na nich nevidí, — hlásil sa o slovo Janko. — Hradby na druhom nádvorí na pravej strane zahýbaly sa pravdepodobne až pri skale, pri ktorej je asi aj vchod do klenotnice.

— Prečo myslíš, že je tak? — ozval sa Vlado, nespúšťajúc s plánu oči.

— Preto, lebo je pravdepodobné, že ku klenotnici pod zemou viedla i nejaká chodba a táto chodba musela mať aj iné, povedzme, tajné určenie.

— Vidíš, to hej... Na to som i ja myslel! — chválil sa Vlado. — Je to možné...

Pri zmienke o chodbe nastalo napätie. V jednom zo svojich plánov Miško síce nadhodil možnosť podzemnej chodby pod Hradiskom, ale od myšlienky upustil, lebo nevedel nájsť pre ňu smysel a cieľavedomosť. Načo by tu bola podzemná chodba? — myslel si vtedy. V blízkosti Hradiska viac hradov nebolo a podzemné chodby viedly obyčajne z hradu do hradu.

— Nevyvolávajme podaromnici zmätky! — prosil preto Miško priateľov. — Nám netreba hľadať podzemné chodby, ale klenotnicu. Načo chodba? Odkiaľ? Kam? Držme sa my len myšlienky, čo nás všetkých spája! Neodbočujme od klenotnice!

— Veď hej, dobre, — súhlasil Vlado. — Držme sa predovšetkým klenotnice... Ale dovoľte mi povedať slovo...

— Hovor!

— Nie je vylúčené, že klenotnica nebola priamo na Hradisku! V otcovej staviteľskej kancelárii som vyšpehoval, a potvrdil mi to i pán inžinier Jaroň, že také podzemné chodby boli niekedy i niekoľko kilometrov dlhé. Zpravidla, vraj, viedly na odľahlé bezpečné miesto. Toto som chcel poznamenať.

Janko zalomil rukami. Smutne.

— To by znamenalo, — povedal potom, — že celé naše úsilie je fuč. Kdeže by sme my zdolali prekutať celé okolie! Veď je to nad naše sily...

Miško vysvetlil, že svoje plány staval na dohadoch pravdepodobnosti. Prišiel k záveru, že na Hradisku bola iba jedna chodba a tá viedla rovno do klenotnice. Tušil, že klenotnica by mohla byť na treťom nádvorí. Asi tak, ako to poznamenal na plánoch. Pánovi hradu išlo predovšetkým o zabezpečenie pokladu. Ako vieme, akísi dotieravci ho ustavične prenasledovali. Súdiac podľa písma, bol to skupáň, ku skrýši robil si teda prístup na takom mieste, kde mohol mať nad svojím pokladom dobrý dohľad. Miško nevylučoval možnosť podzemnej chodby na Hradisku, ale tvrdil, že to mohla byť iba chodba miestneho významu na spojovanie jednotlivých nádvorí.

Ale Jankovi nedalo pokoja. Mudroval, že najlepšie by bolo celý hrad obkopať. Veď sa potom ukáže, čo pravdy je na podzemnej chodbe.

— Nesmysel! — udrel Vlado na stôl. Na to by sme potrebovali robotníkov. Či ty vieš, aká je to robota? Len si všimni, čo je to, keď treba vykopať základy celkom obyčajného domu! Kdeže by! Ako si len mohol prísť na takúto myšlienku?

Janko sa hniezdil na stoličke, ale nepustili ho k slovu. Miško sa trochu zamyslel, a keď Vlado dokončil, hovoril:

— Nielen to... Keby sme začali kopať, príliš za-
včas by sme upozornili na naše plány zvedavcov, a kto
vie, či by to naše podujatie už v zárodku nezmarilo. Po-
dľa mojej mienky musíme vopred všetko dobre pripraviť
v mysli a na papieri, a kopať až potom, už naisto. Navr-
hujem preto preštudovať všetko...

Miško hľadal slovo, ktorým by dokončil načatú vetu.
Vlado skočil mu do reči.

— Áno, tak je! Správne! Kopať až nakoniec. Až po-
tom, keď sa raz dva dostaneme k cieľu. Ja s Miškom súhla-
sím vo všetkom. Tak čo? Ako myslíš, Janko?

Janko len plecami pokrčil. A keď ho vyzvali, aby vy-
slovil svoj názor, rozprával vážne:

— Keď je strašne málo oporných bodov. Pozrite,
chlapci, ja myslím, lepšie by bolo sústrediť sa pred-
všetkým na jednu vec — povedzme — zistiť, či na Hra-
disku bola chodba alebo nebola. Ak chodby nebolo, je
isté, že klenotnica je na hrade. Ale v tom prípade, ak
chodba bola, nie je vylúčené, že klenotnicu treba hľadať
niekde inde, povedzme, v blízkom okolí hradu...

— Kde?

— To ja neviem, kde. Ale treba počítať so všeli-
kými možnosťami...

— V tomto ohľade na stopu privedie nás iba náho-
da! — hodil Vlado rukou.

— No veru, — smial sa Janko. — Náhoda je síce
dobrý spoločník, ale nespoľahlivý.

— Celé naše podujatie je vecou náhody, — škriepil
sa Vlado. — Áno, mal by si vedieť, keby sa Miškovi ná-
hodou nebolo prisnilo a keby sa mu nebolo prisnilo ná-

hodou práve trinásteho, nuž dnes by nás nepálily nijaké poklady. Proste by sme o nich nevedeli.

— Ale netáraj!

Do izby vtrhol v tej chvíli Martin. Ako divý. Ani čiapku nesložil. Len lapal vyjavených kamarátov za plecía a ťahal ich za sebou.

Bolo to trochu prekvapujúce. Martin býval vždy pomalý, trochu i ťarbavý. Muselo sa mu prihodiť niečo neobyčajného, že je taký zvláštny.

Miško ho potriasol. Zadíval sa mu prísne do očí.

— Čo ti je, Martin! Šalieš?

— Nahánajú ťa?

— Len poďte za mnou! Chytro!

— Kde?

— Do kaštieľnej záhrady.

— A načo?

— Čo je tam?

Martin rozpovedal ešte vždy udychčaný, že v kaštieľnej záhrade sa preborila zem a že je tam akási murovaná chodba.

Jankove oči sa zapálily radosťou.

— Nebásniš, Martin! — spamätúval sa Vlado z prekvapenia.

— Čo by som básnil? Vám predsa nebudem básniť. Veď mi na úspechu záleží práve tak ako vám...

— A odkiaľ vieš?

— Kto ti to povedal?

— Ferko Kubala.

— Ten z kaštieľa?

— Ten. Prišiel si ku mne požičať latinskú úlohu. Ponáhľal sa, bol taký čudný, roztržitý, lebo sa im v záhrade preborila zem. Vyzvedel som od neho, čo som mohol vyzvedieť a teraz som tu... No tak... A teraz viete, tak poďte...

Janko jasal.

— Vidíte, — hovoril pyšne. — Ja som to vedel! Náhoda nás privádza na stopu. Chceli sme vedieť, kde by sa mohla končiť chodba, idúca s Hradiska. Tu je to x, ktoré sme hľadali. Ak sa dokáže, že preborená zem v kaštieľnej záhrade je časťou chodby a ak táto chodba má niečo spoločného s Hradiskom, poklad je náš!

Martin si popľul ruky a zatlieskal.

— N... Bude čosi! Chlapci, mňa vám už dlaň svrbí!

— Pôjdeme po stope!

- Pôjdeme najprv za Ferom . . .
— Poďme za ním!
— Poďme . . .
— Ale pozor na jazyk! S figľom na neho.
I pobrali sa.

VI.

— Že sa vám vraj zem preborila v záhrade, — pristavoval Miško Fera rozpustilo.

Na šťastie stretli ho na ulici. Prišlo im to vhod. Takto mohli predstierať náhodilý záujem o priepadlisko a nemuseli sa dotýkať otázky, prečo ich vec v skutočnosti zaujíma.

Fero robil sa strašne dôležitým. Náročky chodil po ulici, niektorých známych i oslovil a pyšne rozprával im o priepadlisku. Ale Miškova spoločnosť sa mu nepozdávala.

— Uhm, — prehodil ledabolo cez plece.

A chcel odísť. Ale chlapani nedali sa mu tak ľahko. Boli odhodlaní vyzvedieť všetko, čo sa vyzvedieť dá, a okrem toho priepadlisko vidieť na vlastné oči.

— A čo?

— Nič . . .

— Veď by si mohol povedať . . . Nebuď taký skúpy na slová!

— Sme predsa kamaráti! — dodal k Miškovej poznámke Vlado.

Bolo treba udrieť na nežičlivého »trúda«, ako ho v škole volali, veľmi rázne a nepustiť ho, kým si nerozviaže jazyk.

— Haha, odrazu kamaráti! A v škole trúd! — kresal sa Fero odhodlaný nehovoriť. — Ani hrať sa so mnou nechcete . . .

— To len minule . . .

— Vždy!

Fero už odchádzal. Martin zaťal zuby a hodil za ním:

— No počkaj, trúd! Prídeš si ty ešte raz po latinskú úlohu . . . Neotriem si ťa ani o päť! Aby si vedel!

Martin sa tváril veľmi urazene.

Fero sa zháčil. Predsa by len nebolo dobre stratiť ochotného pomocníka. Trochu rozmýšľal. Potom sa obrátil k chlapcom.

— Veď nemusíte hneď ohrňať nosy!

— A ktože ohrňa? Ty!

— Nuž . . . Otec mi zakázal o tom priepadlisku hovoriť. Aj ma poslal do mesta, aby som sa po záhrade neobšmietal . . .

— A už si sa díval, čo je tam pod zemou? — začínal Janko výsluch.

— Iba trochu. Keď otec nechce . . .

— A prečo nechce?

— Mohol by som si vraj ublížiť.

— Kde? V takej diere?

Pri tejto narážke Fero sa celkom pozabudol. Urážala ho. Podľa toho, čo videl, priepadlisko muselo byť veľké a na nijaký spôsob nemohlo sa o ňom hovoriť ako o diere. I vyskočil ako kohút.

— Veru pekná diera! Mali by ste ju vidieť!

— To sme my videli už inakšie veci! — smial sa Vlado rozpustile.

— Ako to priepadlisko v našej záhrade?

— Hej!

— Figu drevenú! Nič ste nevideli!

— Že či nevideli!

— Nuž poďte sa podívať!

Teraz Vlado stlačil — aspoň naoko — záujem o prípadlisko a takmer tak, ako by mu na ňom nič nezáležalo, spýtal sa ľahostajne kamarátov:

— Tak čo, chlapci . . . Pôjdeme?

Martin odpovedal za všetkých:

— Nuž keď nasilu chce . . .

— Tak poďme.

— Ale opatrne, aby nás otec nevidel! — zdôrazňoval Fero.

Fero Kubala nevytušil, že šarvanci hrali pred ním prefíkanú komédiu. Nebadane posadili ho na lep, a keď vydráždili v ňom i hrdosť, priviedli ho na myšlienku, aby ich on sám pozval poďívať sa na prípadlisko. Cestou na kraj mesta usilovne ho ešte podpichávali, takže vyzvedeli od neho rozličné drobnosti, ktoré ich mohli zaujímať v práci pri hľadaní podzemnej chodby.

Kaštieľ, v ktorom Kubalovci bývali, patrila obci. Feroov otec bol hospodárskym správcom mesta. Kubalovci bývali na poschodí, na prízemí boli kancelárie. Fero viedol svojich spoločníkov zadom, aby ich otec nezazrel. A keď už boli v záhrade, kládol im na srdce, aby kráčali opatrne, aby sa pod nimi zem nepreborila. To opakoval otcove slová.

— Netáraj! — usmial sa Martin.

— Nevidel si, nevrav. Kto vie, čo všetko je tu pod zemou . . . Možno celá záhrada je podkopaná . . .

— Iba ak ju krty . . .

— Len sa neposmievaj!

Priepadlisko bolo v zadnej sníženej časti záhrady. V tóni rozvetvených ovocných stromov vari na štyroch metroch visel nad kyprou zemou natrhnutý trávnik ako prikrývka.

S boka zpod trávniku trčala tmavá asi dva metre hlboká jama. Na prvý pohľad nič nezvyčajného.

Chlapci si všímali priepadliska a nebadane zisťovali jeho rozmery a polohu. Miško si pozorovania i zakresľoval.

— Otec myslí, — vysvetľoval Fero, — že je to nejaký starý, zasypaný kanál. Takého niečo . . .

Miško pokrútil hlavou.

— Možno . . . Bolo by treba vojsť pod zem!

— Otec povedal, že raz, keď bude mať trochu času, všetko prekutá . . .

Zvedaví chlapci si políhali na trávu, len aby čím ďalej dovideli. Ale pod zemou bola tma, nevideli nič. Iba so-sypanú zem. Martin sa už strojil skočiť do jamy, ale Fero mu nedovolil. Zachytil ho roztržite za plece.

— Čo si ty myslíš! Čo by povedal otec?

Miško ešte raz obišiel mlčky celé priepadlisko. Slova neriekol nikomu, ale z jeho zamyslenosti bolo zjavné, že ho to, čo pred sebou vidí, nesmierne zaujíma.

— Fero, počuj, — začal potom Miško rozšafne, takmer prosekne, — povedz svojmu oteckovi, že by sme mu pomohli pri kutaní. To nebude obyčajný kanál. Azda nejaká chodba . . . Kopali by sme . . . Povieš mu?

Fero prikývol.

— Keď chceš . . . Poviem.

Nehovoril to veľmi ochotne. Bolo na ňom vidieť, že najradšej by sa pred otcom o tejto návšteve a o prosbe chlapcov nezmienil.

— A ty by si nechcel kopať s nami?

— Nie, — pokrútil Fero hlavou.

— Nepáli ťa to?

— Páli i nepáli . . . Miško, keby som vedel, že niečo uvidím, pálilo by ma . . . Ale takto . . . Špiniť sa na-darmo . . .

— No predsa . . . z túžby po nazretí do histórie . . . Také chodby stavaly sa, vraj, na spôsob starokresťan-

ských katakomb. Do katakomb sa v živote sotva dostaneš, tu si môžeš o nich spraviť aspoň približnú predstavu. A pomysli si len, Fero, keby sme tak našli v tej chodbe i nejakú miestnosť so starými zbraňami . . . Myslím, že v takej podzemnej chodbe mohli by byť i poklady . . .

Fero se len smial. Kdeže by poklady! Debničky so zlatými toliarmi. To je vari iba v rozprávkových knihách . . .

— Tu iste nebudú nijaké poklady! I otec povedal . . .

Chlapci nechceli príliš povzbudzovať Fera v svojich nádejach, ale už od prvého pohľadu na priepadlisko boli presvedčení, že objav pre ich podnik je neoceniteľný. A priam tak ako Miško, i oni všetci snívali v duchu o veľkom tajomstve, ktoré sa im pri kopaní pod zemou vynorí. Hľadačom pokladu nešlo o Fera. Na ňom vôbec nezáležalo. Ale okolnosti vyžadovaly získať si aspoň na čas jeho priazeň a prostredníctvom neho dostať sa k pánu Kubalovi.

Vidiac, že Ferovi na priepadlisku nezáleží, Miško obrátil reč na inú strunu, len aby ešte raz zdôraznil úsilie dostať sa pod zem.

— Veď my netvrdíme, — hovoril, — a nemôže to tvrdiť ani iný, že v tejto jame musia byť nejaké zbrane alebo poklady. Ale skúška je nie streľba. Prečo by sme neukojili zvedavosť? Idú nám prázdniny, aspoň budeme mať čo robiť, no nie?

— Ja si radšej odpočiniem . . .

— Tak si len odpočiň, Fero . . . Ale oteckovi nezbudni povedať!

Štyria kamaráti sa poďakovali Ferovi, že ich zaviedol do záhrady a, zasa, ako prišli, vytratili sa zo záhrady cez plot.

S výsledkom prehliadky boli nadmieru spokojní. Veselo si pohvizdovali. A žmurkali druh na druhu.

VII.

Po odchode z kaštieľnej záhrady uveličení šuhajci zabočili do poľa, posadali si na medzu a ztade upierali pohľady na Hradisko. V diaľke na rozplasnutom vršku zpomedi konáristých stromov trčaly drobné, šedivé, severné múry, zadívané na kvasiace sa chmáry na oblohe. Lenivo sa vliekly za slnkom.

Pohľad na horu rozjarených mladých horlivcov trochu učičikal. Vrcholce stromov čnely do výšky, vebily rozosmiate slnko. Slnko sa kotúľalo dolinou, preplietalo sa pod nohami opálených drevorubačov, ktorým vždy v sobotu položia na mozoľnatú dlaň zrkadlo — ošúchaný peniaz, aby poznali hodnotu krvopotnej roboty šiestich dní.

— Chlapci! — roznietil sa Martin a hodil ruku do výšky, — keby sme tak mali silu tých drevorubačov, ej, ale by prašťala hora pod nami!

Veru by prašťala pod takými valibukmi. Doteraz bola im cudzia, nemali k nej nijaký pomer. Ale od tej osudnej vychádzky na Hradisko pocítili pred ňou úctu, najväčšími vari pre jej mlčanlivosť a tajomnosť.

Hora vie hovoriť, ale nerozhovorí sa pred hockým. Reči hôr treba sa naučiť, treba rozumieť šelesteniu lístia, treba chápať žblnkotanie potôčika, jedným slovom, treba si vedieť získať dôveru hory, treba sa s ňou spriateľiť.

— Naša vytrvalosť musí tú silu vyvážiť! — odpovedal po chvíli Martinovi uveličený Miško. — Dnes sme hodne pokročili. U Kubalov nemajú ani potuchy, čo objavili! Je to iste chodba!

Janko bol ešte sebavedomejší.

— Celkom iste! O tom ani nemožno pochybovať! A všimli ste si, chlapci, že smer chodby ťahá sa ani šnúra, rovno na Hradisko?

Toto bolo doteraz najhodnotnejšie poznanie. Podľa úsudku chlapcov bolo nad slnko jasnejšie, že tajomná chodba naozaj jestvuje. Videli ju v duchu ťahať sa cez polia pod zemou a tak od oka boli by vedeli povedať i to, na ktorom mieste je poklad skrytý. Lebo poklady ľahko hľadať, keď vieš, kde ich schovali.

— Ja som vám to mal v nose! — upozorňoval Janko znova na seka, — že pod Hradiskom musí byť chodba. Len aby nebola príliš zasypaná . .

— Toho sa neboj! — hodil Martin rukou lenivo. — Kedysi stavitelia pracovali veľmi dôkladne. Minule videl som obrázky dvojtisícročného vodovodu v Pompejoch. Hľa, koľko rokov a vodovod je ešte celkom dobrý . . . Alebo taká Via Appia!

Niekedy v živote treba načrieť do minulosti a čerpať z jej bohatých skúseností. Martin Homola dotkol sa síce tých starých rímskych stavieb iba nevdojak, no i tak povzbudil kamarátov.

Ostávala len jedna otázka. Či pán Kubala dá súhlas s účasťou na kutacích prácach. Chodba pre chlapcov iba tak bude mať význam, keď do nej vniknú a bystrým okom poprezerajú si všetky jej kúty a keď nadabia na klenotnicu. Pred preskúmaním chodby nemalo by smyslu prplieť sa hľadaním na Hradisku. Preto chlapci boli odhodlaní na všetko. Na Martinovu pochybnosť, že pán Kubala azda predsa nedovolí prístup do chodby, odpovedal Miško tvrdo a presvedčivo.

— Keby nešlo inak, pôjdeme svojou cestou! Pre takú maličkosť predsa neustúpime. Krátko a dobre; my do tej chodby vnikneme za každú cenu. Ak bude treba — i násilím!

Taká odhodlanosť všetkým lichotila.
Janko radil ešte jedno.

— Mali by sme, — hovoril, — pojať do spolku i Fera. Povedať mu pravdu, že sme sa dozvedeli o tých pokladoch na Hradisku, že vieme o tajnej klenotnici a že mu z nájdeného pokladu dáme nejakú čiastku. Ja by som . . .

— Psst! Ticho! — krotil Miško kamaráta. Podúva vetriček, roznesie naše tajomstvo . . . Nieкто nás môže vypočuť a bude po pokladoch . . .

Avšak návrh odznel a bolo treba o ňom uvažovať. Náhlady členov spolku na Fera Kubalu sa rozchádzaly. Janko Myšík vytrvale odporúčal ho prijať, Martinovi na ňom nezáležalo a Miško s Vladom bránili sa húževnate proti »takému trúdovi«. Miško svoj odpor odôvodňoval vecne, Vlado odvolával sa na akési osobne nevybavené spory. Miško sa najväčšmi bál, že Fero — taký frfloš — roznesie tajomstvo spolku po celom svete a jeho otec, keď sa dozvie, o čom je vlastne v chodbe reč, bude pracovať na vlastnú päšť. Preto nástojil na svojom neoblomne, že o cieľoch spolku okrem jeho členov nesmie zvedieť nikto. Spolok je dosť silný, nových členov nepotrebuje. To by tak bolo — drhnúť pre iných!

Martin počúval škiepku len jedným uchom. Palicou vrtal v zemi. Zem sa mu poddávala bez odporu, hral sa roztržite. Poklad sa i v jeho očiach črtal čo raz jasnejšie, a nevedel ešte, ako obstojí s matematikou. Ak ho odsúdia na reparát, bude po hľadaní, bude po pokladoch! A aké to asi bude zaujímavé, táboriť cez leto na Hradisku, žiť tam bezstarostne a potom počítať zvučné dukáty!

Z hütania Martina vyrušila hruda tvrdej zeme, čo mu preletela tesne popri uchu.

— Ktože to nemá rozum? — vyskočil naiežený.

Chlapci nevedeli, na čo naráža, zadivili sa. Lebo Martin až očervenel.

— Čo sa ti stalo?

— Nemám rád také žarty! — odvrkol.

— Ale čo? Aké žarty? — pokračoval Miško v otázkach.

— Nuž také, že ste ma mohli tu i zabiť!

— Kto?

— Ako? Čím zabiť?

O hrude hodenej zeme chlapci nevedeli. Vyjavene pozerali druh na druha. Zavše kukli i na naježeného Martina, ktorý sa napálil ani moriak a jednostaj tvrdil, že ho chceli zabiť. Zahodil palicu, vtisol čiapku do čela a zmizol.

Nálada sa vystupňovala, bola až povážlivo vážna.

— Čo ste mu spravili, chlapci? — pokúšal sa Miško vec napraviť.

Ale čože napraviš, keď nevieš o chybe?

Nepříjemná vec. Naoko maličkosť. A jednako skazila dojem úspešného, radostného dňa. Chlapci sa rozišli bez dokončeného rozhovoru a s naštrbenou jednotou spolku.

VIII.

Za niekoľko dní rozpálená myseľ sa ochladila a Martin zabudol na záchvat hnevu. Pokorne navštívil Miška a vyžaloval sa mu od srdca. Vraj nebolo pekné, že ktosi hodil do neho tvrdú hrudu zeme, ale najväčšmi ho mrzelo, že vinník — i keď to robil zo žartu! — svoju samopašnosť skrýval tajeňím. Vraj bolo by stačilo povedať: »Kamarát, odpusť . . .« Ale ani to sa nestalo.

Miško ubezpečoval Martina, že z členov spolku vtedy na medzi hrudy nikto nehádzal, všetci stáli pokope a hádali sa o Ferovi Kubalovi. Nuž záhada. Nepozostávalo nič iného, než predpokladať, že v blízkosti chlapcov bol nejaký cudzí nezbedník, ktorý takto chcel na seba upo-

zorníť a prerušiť uvažovanie o pokladoch na Hradisku. Dvaja mudrlanti boli by pri úvahách o nepríjemnej veci i uviazli, ale bolo treba pokračovať v práci.

Martin sa udobril, zabudol na hrudu zeme, čo mu preletela popri uchu.

Mrzuté bolo, že vyjednávanie s Ferom nevedlo k nijakému výsledku. Miško »trúda« pokúšal už i podplatiť. Sľuboval mu starší bicykel. Ale Fero akosi netrúfal si predniesť otcovi ešte raz žiadosť dotieravých chlapcov. Raz pre nich už dostal svoje, ale hanbil sa povedať pravdu. Nuž naveky hľadal výhovorky. Vraj inokedy, keď otec bude mať lepšiu vôľu . . . Pri vhodnej príležitosti . . .

Miško s Martinom si umienili, že sami navštívia pána Kubalu a bez Ferovej pomoci sa pokúsia nakloniť si ho. To, že pán Kubala bol prísny, morózny človek, im vôbec neprekážalo. Kto túži po úspechu, nesmie sa ľakať prekážok. Prekážky treba prekonávať.

Bez meškania pobrali sa obaja do kancelárie mestskej hospodárskej správy. Zaklopali na dvere, počkali na zvyčajné »slobodno«, vošli s nezatajiteľnými obavami, srdce im klopalo trochu mocnejšie, ale opanovali sa vo chvíli a čakali v úctivom postoji na oslovenie.

Pán Kubala dosť dlho nedal sa vyrušiť prítomnosťou mladých návštevníkov. Ani si ich dôkladnejšie neprezrel. Podistým sa nazdával, že sa niekde pobili s jeho synom a teraz prichádzajú na neho žalovať. Až po chvíli zdvihol hlavu a pomaly odkladal pero.

— Čo chcete, chlapci? — spýtal sa medzitým odmerane.

Miško predstúpil pred pána Kubalu. Ešte raz si premyslel svoje slová, poklonil sa a riekol:

— Prepáčte, že vás vyrušujeme. Vieme, že máte veľa roboty, ale my by sme sa chceli s vami poshovárať o veľmi vážnej veci.

Pán Kubala sa usmial. Hľadel raz do Miškových, raz do Martinových očí, páčilo sa mu, že tí chlapci stoja pred ním takí sebavedomí.

— Ale, ale . . . O vážnej veci? A o akej?

Pán Kubala azda zo zvyku, azda zo záľuby, posadil mladých návštevníkov do remenných fotelov. Okrúhle mu Martinovi z neho iba hlava trčala. Potiahol sa preto dopredu, iba tak čupel na okraji fotela prilepený.

— Nuž hovorte, o akejže to vážnej veci chcete so mnou hovoriť? Ale nakrátko.

— Prosím, — poklonil sa Miško úctivo. — O tom priepadisku vo vašej záhrade. Minule nám ho váš Fero ukazoval a iste vám spomínal náš úmysel . . .

Pán Kubala zmeral si chlapcov od hlavy po päty. Čosi mu, pripomenul si, Fero spomínal o ich túžbe, dostať sa do podzemnej chodby, ale vtedy im jasne odkázal po synovi svoju mienku, nuž zarazila ho táto húževnatosť.

Pohľad pána Kubalu sa Miškovi nepáčil.

— Vy sa na nás dívate tak podivne? — zdôraznil Miško, — ale my to myslíme celkom vážne.

— Vážne? Ale, ale . . .

— Práve som čítal všelijaké knihy a myslím, že medzi týmto kaštieľom a Hradiskom je nejaká podzemná chodba. Také chodby totiž bývaly pri každom väčšom hrade . . . Ja chcem byť historickým spisovateľom, teraz píšem článok o Hradisku, nuž chceli by sme sa o tom presvedčiť . . .

— Ach taák . . . — usmial sa pán Kubala.

Mrzutá tvár sa trochu vyjasnila. Pán Kubala z remennej tobolky vytiahol cigaru, pomaly ju obrezal, zapálil, a keď pustil do vzduchu niekoľko kotúčov dymu, začal rozprávať kamarátsky.

— Chlapci, nerobte si zbytočné starosti. Medzi Hradiskom a kaštieľom nemohlo byť nikdy nijakej spojitosti. Či ste si nevšimli, že zrúcaniny hradu sú už hrozne chatrné, hrad jeho obyvatelia opustili, keď vyhorel, asi pred tristo rokmi, kým kaštieľ nie je ani dvestoročný. Jasný rozum hovorí, že bolo by nesmyslom stavať nákladnú chodbu z bezvýznamného kaštieľa k opusteným rumom.

Miško na chvíľu zakolísal v svojom presvedčení, ale zápať spomenul si na závažné dôvody. Hovoril:

— Je pravda, čo hovoríte. S týmto všetkým počítame i my. Ale je tu aj iná možnosť. Hrad opustil majiteľ Juraj Podhradský, pred tristo rokmi. To možno dokázať. Lenže nie je dokázané, či na mieste, kde je teraz kaštieľ, nestál kedysi pekný murovaný zámok. Možno vyhorel, možno . . .

Pán Kubala prestal podceňovať svojich mladých návštevníkov. Doteraz videl v nich nerozumných, nerozvážnych chlapcov, ktorí sa z ľahkých chůtok ženú do lákavého dobrodružstva. Miškova pohotovosť nútila ho posudzovať veci dôkladnejšie.

Miško pokračoval:

— Pán Kubala, je málo prameňov. V celom mestskom muzeálnom archíve nenašli sme temer ničoho, ale rozličné okolnosti nasvedčujú, že sa nemýlime. Celkom isto bola spojitosť medzi kaštieľom a Hradiskom. Celkom isto!

— Neviem. Nepátral som po tom. A čo vlastne chcete, chlapci? Načo sa vám špiniť v takej diere?

Miško cítiac, že nadišiel čas najväznejšej chvíle, obradne vstal. Martin ho nasledoval, nečakajúc ani na

Miška, poklonil sa a čakal. Pán Kubala mal si oči vy-
očiť.

— Vefactený pán Kubala! — prosil Miško slávnost-
ne. — V mene svojom i v mene svojich kamarátov vás
prosím, aby ste nám dovolili priepadlisko vo vašej zá-
hrade prekutať. Dovoľte nám vyšetriť stav podzemnej
chodby . . .

Po týchto slovách vstal i pán Kubala. Pohmkal, za
chrbtom skrížil ruky a prešiel sa niekoľkokrát po kance-
lárii. Zjavne bol v pomykove. Ťažko mu prichodilo pod-
lamovať nadšenie mladých šuhajcov, ale uvedomoval si
zodpovednosť za udelené povolenie, prosto nechcel mať
tých mladých badateľov na svedomí. Pod zemou mohlo
by sa prihodiť nešťastie, zem by ich mohla zasypať. Ne-
vedieť. Čert nikdy nespí. Darmo sa dušal Miško s Marti-
nom, že pri kutaní budú opatrní. Pán Kubala sa nedal
obmäkčiť.

— Chlapci, — rozprával priateľsky, — to, čo vy
chcete robiť, je nerozumné dobrodružstvo. Ja si vás ne-
môžem vziať na svedomie! Nemôžem, milí priatelia . . .

— My na vlastnú zodpovednosť . . . Potvrdíme vám
to písomne . . .

Keď pánu Kubalovi začalo byť toto dobiedzanie ne-
príjemným, náhle zatvrdol.

— Najlepšie bude, keď celé priepadlisko dám zako-
pať. Aspoň vás nebude dráždiť. Sbohom . . . Vyhod'te
si to z hlavy . . .

Sklamaných chlapcov odprevadil k dverám a pri roz-
lúčke poradil im radšej sa učiť pred zakončením školské-
ho roku.

— Strašné rozčarenie.

IX.

Odmietnutie pána Kubalu bolo veľmi nepríjemnou, studenou sprchou. Po vypočutí Miškovej zvesti chlapci ovesili nosy, tobôž, keď Miško nasrdený do svojich slov kládol netajenú zlosť a keď Martin nelenil pána Kubalu kamarátom zoškľiviť, no čochvíľa mladí horlivci sa zasa vzpriamili a hýtali o ďalšom postupe. Prišli k presvedčeniu, že v záujme nevyhnutných výskumných prác je bezpodmienečne potrebné dostať sa pod zem a vyšetriť, či bolo oprávnené nadšenie, keď v prvej chvíli po objavení priepadliska pokladali svoj úspech za istý.

Martin radil vyzbrojiť sa lopatami, rýľom, čakanom a elektrickými lampami a pracovať v noci. Ale proti tomuto návrhu sa hneď na začiatku ozvaly vážne námietky. Mohlo by sa stať, že svetlá zazrú obyvatelia domu alebo strážnik na ulici, prichytia ich a ďalší výskum znemožnia.

V noci pracujú iba zloději. Nočná robota narážala by na ťažkosti i kvôli rodičom. Ťažko by bolo bez ich vedomia sa vytratiť z domu v noci a pravdu im predbežne nemožno povedať.

Hľadači pokladov rozhodli sa teda, že pracovať budú zrána, na svitaní. Do roboty pustia sa čím prv, prv ako pán Kubala priepadlisko zasype. Najťažšie bude zakaždým dostať sa pod zem. Tam ich už nik nevyruší v práci.

Vlado kdesi vyňuchal, že Kubalovci v nedeľu pôjdu na vychádzku. A už bol piatok. Bolo treba sa poponáhľať zadovážiť si potrebné nástroje a náčinie. Chlapci sa dobre vystrojili a v nedeľu, len čo začalo svitať, ponáhľali sa na ushovorené miesto konča kaštieľnej záhrady. Doma povedali, že idú do prírody — učiť sa. Z opatrnosti strčili pod pazuchu i nejakú učebnicu.

Podarilo sa im po jednom vklznuť do záhrady a v pravom smysle slova vryť sa do nepriestrannej diery pod zemou. Chytro, ako len mohli, odhrebúvali zem a hádzať ju za seba. Dostali sa do tunela. Tu sobliekli sa do plaviek, aby sa im šaty nezašpinily.

Chodba bola dosť vysoká, mohli v nej pracovať i stojacky. Kde-tu bolo treba zem trochu prekopať, chlapci pomáhali si lopatkami.

— Celkom dobrá robota! — pochleboval si popredku kráčajúci Martin. — Krásna chodba!

— No, a škriepili ste sa so mnou, keď som tvrdil, že tu kdesi musí byť chodba! — nezabudol pripomenúť Janko svoje zásluhy. Krk dám na to, že zavedie nás až na Hradisko . . .

— Ale nebyť mňa, azda by ste sa o chodbe ani neboli dozvedeli . . . Ja som sa to dozvedel od Fera.

— Veď za to dostaneš prvý dukát z objaveného pokladu, — žartoval Vlado.

— Mňa vám, chlapci, už svrbí dlaň! — utrúsil Janko. — Ani neradím, aby sme sa tak ponáhľali. Poklad takto nájdeme dnes zajtra a v lete nebudeme mať čo robiť . . .

— Nepovedz hop, kým nepreskočíš.

— A ak poklad nájdeme ešte pred prázdninami, nuž v lete budeme ho míňať. I to je robota, no nie?

— Pôjdeme niekde letovať ako páni . . .

O smiech a žart nebolo núdze. Ovzdušie pod zemou účinkovalo na chlapcov zvláštnym dojmom. Cítili sa veľmi dôležitými, v dušiach im kvitlo nadšenie.

Len poďme, poďme! — duril Martin. — Obedovať budeme až na Hradisku!

— Výborne! Heslo: Obed na Hradisku!

Chodba sa zahla trochu doprava, trátilo sa i svetlo odzadu. Ale chlapcov tma nezastrašila. Oni mali dosť

svetla v srdciach. A zažali si elektrickú lampu, ňou si svietili na cestu. Pozorovali, do akej diaľky dovidia. Trochu ich zamrzelo, keď im nad hlavou začala klesať povala. Ešte boli pod zemou iba ak pädesiat metrov a už museli pracovať skrčením.

Partu viedol Martin, lopatkou odhrebúval zem, uvoľnenú zem rukami hádzal za seba. Za Martinom pracoval Janko, ľavou rukou držal lampu, pravou hriekal zem dozadu. Miško s Vladom pracovali vzadu, nakopané hromádky zeme vynášali k samému východu priepadliska.

Pri šesťdesiatich metroch narazili chlapci na ťažkú skalú. Museli ju obkopať, vykývať a s napnutím síl odgúľať k východu, aby neprekážala pri odnášaní zeme. Skala, hýtali, spadla s povaly, strhla za sebou vrstvu pôdy, nuž ich to na chvíľu zdrží v napredovaní. Preto pracovali ešte vytrvalejšie. V krížoch ich síce už pobolievalo, ale nedbali na ustatoť.

Ale Martin nezadlho nemohol pracovať už ani skrčený. Musel si ľahnúť a drať sa napred ako krt. Na dôrazné napomenutie Miškovo opásal sa povrazom; Vlado musel povraz držať. Smiali sa všetci, mysleli, že výška chodby sa znova zväčší, no nemohli neposlúchnuť vodcu, keďže mu sľúbili poslušnosť.

Pri nepohodlnom plazení chlapci sa i spotili. Cesta napred v tmavej čiernej chodbe bola čoraz ťažšia.

A vtom oznamoval Martin skrúšeným hlasom:

— Koniec... Tu je už všetko zasypané... Ďalej nemôžeme!

— Čo by sme nemohli?! — hnal sa Janko na Martinovo miesto. — To iste bude len malý úsek takto zasypaný, preborený. Puť ma na chvíľu dopredu, ja sa v takých prácach lepšie vyznám ako ty... Nože, Martin...

— Nie, nie, — bránil sa Martin. Len každý nech ostane na svojom mieste!

Po krátkom odpočinku Martin znova ryl lopatkou, Janko svietil a ostatní odnášali nahrabanú zem. Chlapcov prekážky trochu skrušili, ale zato všetci pracovali vytrvale. A roztržito. Ako zlodeji. Znenazdania zem povolila. Už nebola taká udusená. To dodalo chlapcom odvahy pokračovať v započatom diele.

— Len sa nič nebojme! — volal Martin na kamarátov, stierajúc s čela pot. — Už je zasa — —

Chcel povedať »dobre«, ale v tej chvíli zmocnila sa ho smrteľná úzkosť. Pod telom začala sa mu zem pod-

dávať, šmýkala sa akosi do hĺbky a do nosa dral sa mu nepríjemný zápach.

Z radostného výkriku Martinovi prisychal v hrdle zúfalý výkrik.

— Drž ma, Janko . . . Jano, Jano svieť! — reval prestrašený.

Ale i Janka škrtil strach. Vypadla mu z ruky lampa a aj on volal o pomoc. Bezradne, zúfalo. Zem sa už šmýkala i pod ním, Martin strhával ho so sebou.

A prv, ako mohol niekto priskočiť a pomôcť, pod dvoma chlapcami sa odvalila všetka pevná pôda a s veľkým rachotom čľupli do akejsi jamy. Zmizli v tme. Len po hlase sa dalo súdiť, že ešte žijú. Ich zúfale volanie o pomoc bolo strašné.

Na šťastie Vlado pevne držal povraz, oprel sa nohami o stenu chodby a ťahal ho, čo mu sily stačily. Miško zavrtal do zeme rýľ, okolo ktorého okrútili s Vladom povraz, na ktorom viseli ich dvaja nešťastní priatelia.

Vlada mrvila zima. Šepkal čosi, ako by sa modlil za dušičky. Tma strašila. A zpod zeme ešte vždy doliehaly bolestné výkriky Martina a Janka. Čím ďalej, tým bolestnejšie bolo to volanie o pomoc a tým prenikavejšie sa vrývalo do uší bezradných záchrancov.

— Čo robiť, Miško, čo robiť? — šepkal Vlado träsľavým hlasom.

Miško bol pevnejší. Vymanil sa z prvého dojmu, premyslel plán a už sa púšťal do roboty.

— Svetlo máš?

— V kabáte. Zápalky.

— Hlupáci, aspoň elektrickú lampu nám mohli tu nechať. Bež po zápalky!

— Už, už . . . Ale povraz . . .

— Len sa ponáhľaj! Ja povraz podržím . . .

Stony, derúce sa zpod zeme, boly čoraz slabšie. Zdalo sa, že chlapci strácajú vedomie. Martinov hlas bol ešte dosť pevný, Jankovo slávičie volanie trátilo sa v hustej hmle.

Keď Vlado odbehol, Miško napol sily, aby povraz udržal v rukách. Chvilu zdaly sa mu večnosťou. Vlado sa priplazil štvornožky.

— Na, zápalky . . .

— Zažni!

— Počuješ, ako stonú . . .

— Teraz nepočúvaj stonanie, ale drž povraz, ja pôjdem trochu hľšie.

— Nie, Miško . . . Ak i ty spadneš, čo si počnem s vami?

— Musíme ich predsa zachrániť! I nasadením vlastného života! Veď zachraňujeme kamarátov! Drž!

Vlado sa už neodvážil na slovo. Mlčky chytil povraz do rúk, zasekol sa o steny chodby a hoci bolo tma ako v rohu, prižmúril oči, aby nemusel vidieť, čo sa ide robiť.

Miško zažihal zápalku po zápalke, liezol po bruchu dopredku a za každým krokom prezrel dôkladne zem. Keď videl, že ďalej nemôže ísť, na kokoch chodby vyhriebol jamky, aby sa mohol dobre oprieť a kričal pred seba i za seba Martinovi a Jankovi, aby sa len pevne držali povrazu, Vladovi kázal fahať za povraz. On pomáhal.

Zavalitý Martin mal práce za dvoch. Vidiac, ako trätí Janko nad sebou vládu, pritiahol ho bližšie k sebe, držal ho jednou rukou pod pazuchu, druhou sa držal povrazu a zabárajúc sa do zeme, kráčal po strmom prebo-renisku.

Po hodnej chvíli podarilo sa Miškovi a Vladovi vytiahnuť polomŕtvych kamarátov zpod zeme. Horko-tažko

zavliekli ich na kraj chodby, odkiaľ sa na svitaní s toľkým nadšením púšťali na výskumnú cestu.

Martin na čerstvom vzduchu prišiel k sebe hneď, Janka bolo treba i vodou polievať. Keď prišiel k sebe, pozeral sa dookola, ako by sa prebral z veľmi nepríjemného sna.

Sklamanie bolo strašné.

Miesto k pokladom zablúdili mladí dobrodruhovia k opustenej žumpe, k nádrži, do ktorej vchod s inej strany viedol od maštale. Tak aspoň usudzovali podľa zápachu, ktorým nasiakli dvaja členovia výpravy od hlavy po päty.

No nič sa nestalo. Na čerstvom vzduchu chlapci sa duševne utíšili, vodou v neďalekej rieke smyli špinu i zápach a ďakovali Bohu, že nepochodili horšie.

I rozhodli sa, že vo výskumných prácach pokračovať budú iným smerom.

Ale na priepadisko v kaštieľnej záhrade ostala nepríjemná spomienka, o ktorej umienili si mlčať pred svetom až do smrti.

Len Martin ešte zafrflal:

— Bodaj by ho i s pánom Kubalom! Nuž či nemohol tú mizernú dieru už včera zasypať?!

Bolo to dva týždne pred prázdninami.

X.

Hľadači pokladov nezabudli obstaráť ani potrebné hmotné prostriedky na zaistenie dlhšieho pobytu na Hradisku.

Miško pod rukou predal svoju bohatú sbierku známok, Vlado vyprázdnil kachratú pokladničku a od sestry požičal si päťdesiat korún, Janko potajomky speňažil la-

ternu magiku, s ktorou ešte pred mesiacom nebol by sa rozlúčil za nič na svete, a Martin u kníhkupca zašantročil nepotrebné učebnice. Získané groše chlapci složili na hromádku a porátali ich. Narátali vyše päťsto korún. Na uživenie štyroch žalúdkov nie je to veľa, ale oni mienili žiť skromne.

Martinovi — mimochodom rečeno — podarilo sa preklznuť z matematiky.

So skončením školského roku chlapci dokončili i potrebné prípravné roboty. Nadišiel čas vystrojiť sa do letného tábora. V predvečer odchodu na Hradisko štyria nerozluční kamaráti, sklonení nad pracovným stolom Janka Myšíka, rozdeľovali si úlohy pri objaviteľskej robotke. Hlavným vodcom výpravy ostal Miško, hospodárskou správou podniku poverili Martina, dozor nad vykopávkami prisúdili Vladovi a Janka si vyvolili za hlavného kuchára. Po vykonaných voľbách Miško dal si ešte prečítať soznam predmetov, pripravených a zadovážených jednotlivými členmi spolku.

— Všetko je v poriadku! — ustaľoval vodca. — Kamaráti! Stojíme na prahu našich najkrajších prázdnin. Usilujme sa dokončiť začaté dielo úspešne. Zajtra o siedmej sraz v hlavnom stane a hneď bude i odchod. Dobrú noc!

Nálada bola sviatočná, povznesená.

Vlado vopchal pod pazuchu balík papierov, dôležité pomôcky, plány, výkresy, mapy a rozpočty a strožil sa odísť, keď znenadania bez zaklopania vošiel do izby nevítaný hosť: Peter Haluška, o ktorom v ostatných troch týždňoch v škole nebolo takmer ani počuť. Žil v ústraní, vyhýbal sa spolužiakom a pošuškávalo sa o ňom, že vymýšľa perpetuum mobile.

Peter Haluška ostal pri dverách a strnule uprel pohľad na prekvapenú spoločnosť.

— Pozdrav Pán Boh, kamaráti!

Chlapci zarazení ustúpili.

— Čože je? Prečo ste tak onemeli? Pozdrav vás Pán Boh, kamaráti!

— Čo chceš, Peter? Kto Ťa k nám poslal? Načo si prišiel? — opytoval sa Janko právom domáceho pána nevolaného návštevníka.

— Nič. Ja len tak, — pokrčil Peter plecami.

— Ako to — len tak?

— Nuž len tak. Prišiel som vás navštíviť.

— Nuž to je iná vec. Vitaj. Ale neskoro ideš, my sa už rozchádzame.

— Zato nič. So mnou budete skoro hotoví.

— Chceš od nás niečo?

— Áno. Viem všetko . . .

— Čo vieš? Aké sú to reči?

Peter privrel za sebou dvere, ruky vopchal do nohavíc, poobzeral sa lišiacky po izbe, rozťahol ústa a žmurknúc okom, hodil udiveným chlapcom slovo za slovom medzi oči bezohľadne ako papriku.

— O tých tajomných pokladoch . . .

Boly to slová strašnejšie ako bomba. Chlapcom sa až dych zastavoval. Boli presvedčení, že o ich zámeroch nevie nikto na svete a tu zrazu pride cudzí človek a nepríjemne ich prekvapuje.

— O akých pokladoch to hovoríš? — skúšal Miško robiť sa hlúpym.

Ale Peter Haluška ešte väčšmi rozťahol ústa. V rozkročenom postoji pošinul sa trochu napred, plecom zavádzal o Miška a dráždil.

— Nepretváraj sa, Krušina . . . No . . . Na Hradisku predsa! Založili ste si spolok . . . Nošak? Viem . . .

— Nepravda!

— Ocigániť chcete?

— Teba ocigánili!

— Kedy idete na Hradisko?

— Čo Ťa do toho?

— Nuž to, že by som — —

— Čo by si.

— Chlapci, načo šíriť reči? Pozrite, ja som prišiel k vám ako kamarát. Bez obalkov. Prijmite ma medzi seba!

— Blaznieš? — zafučal Martin a načahoval ruku na votrelca. Až sa mu v očiach iskrilo.

I Vlado skočil. Dvaja chceli sa vrhnúť na dotieravého zurvalca. Ale rozšafný Miško postavil sa medzi nich a zachytil Martinovu ruku. Celkom iste by sa bola strhla bitka.

— Choď, odkiaľ si prišiel! — ukazoval Janko na dvere.

Peter stál vážne na jednom mieste, ako by bol korene zapustil. Ani obrvou nepohol.

— Pozrite, kamaráti! — hovoril Peter úctivo, ale seabavedome. — Prečo idete na mňa tak zhurta? Veď sme spolužiaci. V čase, keď ste sa vy pripravovali na hľadanie pokladu, ja som pracoval na veľkom objave. Objav je hotový. Totiž takmer hotový. Ešte potrebujem peniaze. Pomôžte mi a ja sa vám odmením. Prijmite ma medzi seba dobrovoľne!

— Ale my . . . Čože my . . .

— Krušina, nože nevykrúcaj . . . Viem o celom vašom poduiatí. Prečo hráte predo mnou takúto komédiu?

Haluškova istota chlapcov celkom obarila. Pozerali sa na seba ako vyjavení. Ale tým len vodu hnali na Petrov mlyn. Usvedčovali sa tak.

— Nepodceňujte ma. Uvidíte, zídem sa vám. Chodil som za vecou a objavil som niekoľko dôležitých okolností. Možno z nich Ťažiť. A chcem vám navrhnúť, ako

zbohatneme všetci. Po prázdninách, ak budeme mať kapitál, môžete si zriadiť fabriku na výrobu perpetua mobile. To je to totiž ten môj objav, ktorý si chcem dať patentovať. Pozrite, kamaráti, i Nobelovu cenu by sme mohli dostať.

V takýchto okolnostiach chlapcov nezaujímal ani Nobelova cena, ani perpetuum mobile. Oni chceli vedieť iné.

— Ako si sa dozvedel? — prerušil Miško vysvetľujúceho Petra.

Táto otázka prednesená bola rázne ako pri výsluchu. Miško odstúpil, sadol si na stoličku a zamračene zmeriaval vyšetrovaného.

Ale Haluška sa len usmial. Zoširoka. Cítil sa veľmi pevným, nuž nedal sa rozviklať.

— Čo na tom, ako som sa dozvedel? — hovoril odhodlane. — Nepýtajte sa. Predbežne vám nepoviem, ako som sa dozvedel. Nech vám stačí, že viem všetko. A verte mi, okrem vás a okrem mňa o pokladoch na Hradisku nevie nikto. Ja som sa o tom s nikým neshováral. Ale keby som rozviazal jazyk — —

Poslednú vetu povedal Peter vážne, tvrdo. Znela trochu ako vyhrážka.

— Tak ty teda vážne — —

— Áno, Miško, celkom vážne!

— Dožič nám aspoň trochu času na poradu.

— Dobre. Poradíte sa. Desať minút . . . Stačí?

— Stačí.

— Nuž do videnia!

Zvrtol sa a už ho nebolo.

Keď štyria kamaráti ostali v izbe sami, a keď sa trochu spamätali, dušali sa vospolok, že pred Haluškom o Hradisku, o klenotnici a o pokladoch nikdy nehovorili. Ale zle bolo! Vzájomne si nedôverovali. Cítili medzi se-

bou zradcu. Zakolísali vo viere v úspech podujatia, keď im už na začiatku prichodí bojovať so zradcom, so zradou. Všetka chuť im odišla od roboty. Vlado zlostne hodil balík papierov do kúta izby a len popod nos si zamrmlal, že najlepšie — vykašľať sa na takúto spoločnosť.

Desať minút sa minulo; Haluška sa vrátil presne. Teraz prichádzal zdvorilejšie. Zaklopal, odchyľil dvere. Chlapci stáli v izbe nemí, ako zmoknuté vrabce.

— Počkej ešte chvíľu! — zabručal Martin a privrel dvere.

— Potom sa obrátil ku kamarátom. A pokračoval tým istým nevrlým hlasom:

— Tak čo? Prijmeme ho?

Miško sedel na stoličke prilepený, Vlado bubnoval prstami po obloku a Janko prechádzal sa po izbe. Na Martinovu otázku chlapci len plecami pokrčili. Cítili medzi sebou Judáša.

— Najradšej by som tresol všetko o zem! — zasyčal Miško.

— To nie je reč. Peter čaká na odpoveď.

— Nech čaká! — durdil sa Vlado, odstupiac od obloka.

— Hlasujme! — súril Martin. — Alebo — alebo . . .

— Vec je jasná. Načo tu hlasovať? — usudzoval Miško.

Ale Martin kázal posbierať najprv dôvody za prijatie a proti prijatiu. Podľa jeho mienky bolo treba zistiť, čo by sa stalo, keby chlapci Petra do spolku neprijali. A ak ho príjmu, čím bude spolku na osoh. Keby bolo možné o veci uvažovať s rozvahou, bolo by to iné. Dnes nik nemá myšlienky pokope.

— Miško, ty si vodca! — dával Martin slovo Miškovi, — ty nám povedz svoju mienku. Prečo mlčíš ako za-rezaný?

Miško prehovoril.

— Petra Halušku poznám ako deravý peniaz. Nik na svete nenarobí nám toľko galiby ako on. Počuli ste predsa, ako povedal: »Ale keby som rozviazal jazyk — —« Viem dobre, keď si raz niečo umieni, vie ísť i cez mŕtvoly. Ako i to prepetuum mobile. Ľudia si na ňom lámu hlavy od šestnásteho storočia a musel to byť práve Haluška, ktorý ho vynašiel! Práve Haluška . . . Boh vie, čo všetko vyňuchal z našich tajností a ako to proti nám využije. Dost' roboty nám dá hladký priebeh hľadania, nevystačili by sme pri jednej príležitosti bojovať i proti zlomyseľným záškodníkom. Nemôžeme teda príliš vyberať v stanoviskách. Otázka je len jedna: Či si spravíme z Petra priateľa, či nepriateľa? Ostatne Haluška nie je zlý chlapec. Navrhujem vám prijať ho, ale s podmienkou, že vyzradí, od koho sa o našom spolku dozvedel.

Nebolo iného východiska. Chlapci prikývli.

Peter vošiel do izby presvedčený, že už je členom spolku. A nemýlil sa. Od radosti, že ho štyria hľadači pokladov pojali medzi seba, vytiahol z vrecka miešok s peniazmi. Miešok položil na stôl a úprimne natešený, že to môže urobiť, spustil:

— Deväťdesiat sedem korún. Vkladám ich do podniku. Viem, peniaze sú potrebné. Všetky moje úspory. Ak bude treba, ešte si od mamičky požičiam.

Petrova štedrosť trochu zmiernila napätie.

— Ale musíš vyzradiť, ako si sa o našom spolku dozvedel! — podával Petrovi ruku vodca spoločnosti, Miško Krušina. — To je podmienka.

— Poviem, ale až na Hradisku.

— Musíš povedať!

— Na čestné slovo!

— Čestné slovo nestačí. Prisahaj! — poklepal Petra Vlado po pleci.

— Prisahám . . .

Po tejto záruke chlapci rad-radom podali ruku novému priateľovi. Podávali mu ju s nechutou, možno i s odporom, ale slovo dalo slovo, reč prešla na bežnejšie veci a po chvíli štyria šarvanci pokladali akosi za zrejmé, že im do spolku pribudol piaty kamarát.

XI.

Na druhý deň sa s naplnenými batohmi a s rodičovskými napomenutiami vybrali piati horlivci na dobrodružné letovisko. Zpočiatku kráčali po hradskej, rezko, ale čochvíľa, keď slnce začalo ostrejšie pripekať, a keď i batohy začaly byť ťažké, uhli pod stránu a v tóni stromov si oddýchli.

Času reku dosť, na minúte nezáleží.

Na Hradisku sa hneď pustili do stavania stanov. Tábor vybudovali pod balvanom. Na rovinke očistili trávnik, do zeme zatĺkli kolíky, natiahli šiatrové plachty, okolo šiatrov povykopávali jarky a medzi štyrmi stanmi zriadili ohnisko pre kuchára. Najprv odhriebli trochu zeme, jamku vystlali plochými kameňmi, vymurovali boky a v pozadí spravili vykladaný otvor — komín. Jankov kotlík na takom sporáku sedel ako v pohodlnom kresielku.

Chlapci umienili si v dedine kúpiť potrebné drevo na vybudovanie pevných podsád, a keď to bude hotové, upravia tábor znova, natrvalo.

Po obede Miško s Martinom sbehli do dediny, ohlásil sa na obecný úrad. Starosta ich prijal chladne. Zamrmlal čosi popod nos, ale keď sľúbili kupovať u neho

mlieko, vajcia, maslo, zemiaky a iné potraviny, popustil z prísnosti a pri odchode za potrebné pokladal povedať iba to, aby na poliach nerobili škodu.

Na zpiatočnej ceste Martin spomenul si na kutanie v podzemnej chodbe.

— Radšej to ani nespomínaj! — odvrkol Miško. — Ešte i dnes mi mráz prejde po chrbte, keď si na ten deň pomyslím . . .

— Ty ako ty, ale ja . . . My s Jankom sme vytrpeli najviac.

Všetci dosť podstúpili. Lepšie zabudnúť. Toľko klopoty podaromnici.

Miško zrazu zastal. Na moste. A sekol sa dlaňou do čela.

— A, ľa . . . to nás tiež mohlo trknúť do hlavy! Pozri . . .

— Čo?

— Rieka. Nevidíš?

— No a?

— Hradisko je na pravom, kaštieľ na ľavom brehu. Veď popod rieku chodba nemohla ísť . . .

— Uhm . . . Vidiš, Miško. Akí sme to my boli hlupáci . . .

— Aspoň sme skúsenejší. Z toho plynie, že nesmieme bez rozvahy sadnúť na lep hocakému objavu.

— Tak je! Opatrnosť je matkou múdrosti . . .

Na Hradisku bolo živo. Chlapcom v prvý deň nechcelo sa vážne pracovať. Len upravovali tábor a stvárali nezbedy. Priestranstvo okolo tábora poznali už ako dľaň, z lesa k šiatrom nanosili suchého raždia a pohľadali na blízku pramienok. Vyčistili ho, prehĺbili, poobkladali kameňmi a prikryli vetvičkami.

Pred stanmi rozmarne horel táborák. Dym vznášal sa do výšky. Až jedna radosť.

Janko obskakoval okolo vavry ako veverička. Vody si nanosil, zemiakov naškrabal, mäsa i slaniny nakrájal a zeleninu pripravil. Dobre sa vystrojil na kuchárstvo. Od matky si požičal kuchársku knižku, podľa tej varil. Ležala otvorená na zemi pri ohni, zavše nakukol do nej, ak bol s niečím v pochybnostiach.

Pri varení, azda preto, že to bola prvá večera v prírode, každý chcel pomáhať. Chlapci boli by sa i pobili. Všetci radili podľa vlastných skúseností. No Janko nepopustil z písma.

Len Miško nekuchtil. Sedel pozďaleč v tráve s rozloženými papiermi ako veliteľ hlavného stanu na bojišti pred významnou bitkou. Listoval v poznámkach, pretieral v nich a pripisoval. Potom vstal a s plánom v ruke pobral sa na obchôdzku po valoch. Kde-tu zastal, porovnával, zameral a opravoval.

Zopakoval si všetky výsledky doterajšieho usilovania, aby sa presvedčil, či usudzoval správne. Prístup na Hradisko bol bezpochyby na strane južnej, tu stúpanie vršku bolo veľmi mierne. Severná, no najmä západná strana bola príkrejšia, akiste prispievala na prirodzenú bezpečnosť hradu. Vrcholný val smerom do Hradiska ťahal sa na niekoľkých metroch nad príkrym svahom vršku. Pod zrúcaninami ďalej na sever pokračoval hrebeň v diaľke mierne stúpajúceho hôrneho pásma. Podľa tvaru valov Miško súdil, že na Hradisku byly tri dvory. Vonkajšie dvory rozprestieraly sa na južnom, pri brehu rieky končiacom svahu a zaberaly dosť priestranú plochu.

Pozorovania súhlasily s nakreslenými plánmi.

Na severovýchodnej strane Hradiska všimol si Miško okato zvlnenú pôdu. Inde všade spád bol vyrovnanejší, tu musely ľudské ruky hodne meniť, znetvorovať dielo božskej prírody. Najradšej by bol vzal hneď teraz čakan alebo rýľ a odhrnul vrchnú vrstvu zeme, aby za horúca

objasnil objavenú nesrovnalosť. Ale na horu pomaly sadal večer a od ohniska volali ho večerať.

Po studenom obede a po celodennom pobyte na čerstvom vzduchu večera chlapcom chutila znamenite. Janko ako kuchár uviedol sa teda bezchybne. Chvály nemaly konca kraja. Až Vlado zagánil.

— Len ho tak nechváľte, spyšnie nám!

S plným žalúdkom možno i žartovať. Martin štuchol do Vlada, pošepol mu čosi a o chvíľu, keď sa všetci dobre najedli, spustil uštipačne:

— Notak . . . To by sme už mali. Horko-ľazko som vpratal do seba tú tvoju gebuzinu, Janko. Fúj, mizerný guláš!

Jankovi nebolo viac treba.

— Čože je mizerné? Tento guláš? Takýto ti ani doma neuvaria! Aby si vedel. Čože ty máš zadrapovať do mojej roboty? Ak sa ty nepáči, var si sám!

— Veru i navarím. To bude inakšia večera. Ešte si i prsty pooblizuješ!

— Mal by som, veru, po čom . . .

— Ba hej . . . Ja nič, Janko . . . Ale čo je pravda, to je pravda. Babrák si. Zlé variš podľa dobrej knihy. Ale ja, uvidíte, i bez knihy navarím dobré. A Jano, keď si nebude vedieť poradiť, kuchársku knižku uvari. Hehe . . . Miesto bryndzových — papierové halušky . . .

Janko nepostrehol, že Martin iba žartuje. A taká reč by i mŕtveho jedovala. Nasrdený pochytil varechu, aby ňou ovalil bezočivého ošemetníka, ale na šťastie práve v tej chvíli za skalou sediaci Peter upútal na seba pozornosť.

— Pomoc, chlapci . . . Pomoc! — kričal.

Všetci bežali za ním.

Čo je?

— Padol mi do polievky mravec. Chudák.

— Trúba!
— Chudák, nie trúba.
— Ty si trúba!
— No no . . . Len nie tak zvysoka! — smial sa teraz Peter na plné hrdlo. — I mravec je tvor boží . . .
— Tak ho vyber z polievky a skús umelým dýchaním priviesť k životu. Alebo bež s ním k doktorovi . . .
— Keď sa už utopil.
— Tak ho pochovaj a nestraš.
— Po večeri chlapci si posadali okolo vatre. Zanoťili si. Pieseň tiekla horou, vytvárala roztomilú náladu. Miško zadíval sa okolo seba. A vzdychol.
— I keby sme nijakých pokladov nenašli, už dnes máme peknú odmenu za našu námahu . . .
— To zas nie! — odporoval Martin.
— Tak lacno si nedáme platiť za toľkú robotu! — pridal sa Vlado na Martinovu stranu.

Ale všetko bolo mienené len žartom. Na skrátenie chvíle. Na príjemné strávenie prvého večera v hore.

Okolo tábora vládlo velebné ticho. Iba hora dýchala. Kde tu zašuchotal vetrom pohýbaný konár, kedy-edy zamáchal krídlami zo sna vyplašený vták a z diaľky občas čuť bolo brechot lenivého psa. Ponad horu vznášal sa na ľahkých krídlach vetrika hlas večerného zvona. A po oblohe medzi trblietavými hviezdami vykračoval si usmievaný mesiačik.

V myšlienkach svojich Miško zaletel k starej materi. Cez ihravé plamienky vatre dovidel do tichého ohníka krbu, ktorý popraskával, keď zavše večerami sedeli v izbe dvaja a blúdili po krivolakých cestičkách rozprávkového sveta. Azda preto, že kdesi v diaľke zablysly sa svetlá jachajúceho vlaku, azda preto, že Miško cítil sa v objatí dobrej babičky, pomyslel si znevrady na zaujímavú príhodu.

— Pozrite, kamaráti, aké je to pekné, keď tie svetlá tak bežia v tme, — rozprával Miško snivo. — To je vám také, ako s tými plamienkami do diaľky.

Chlapci sa zadívali do diaľky.

— Aké to spomínaš plamienky?

Miško odpovedajúc na Jankovu otázku, spustil zo široka tak, ako by mu stará mať šuškala, a on po nej iba opakoval:

— Keď Turci pustošili našu krajinu, chudobný ľud od nich všade mnoho vytrpel. V našom kraji vládol akýsi Radži paša. Nevedno kde, ale bolo to kdesi v našich ho-

rách, postavil Radži paša mocnú pevnosť a pri Hájiku slovenská chudoba musela mu vybudovať prekrásny zámok, do ktorého sa Turci chodievali zabávať. Mäso, masť, obilie, víno a iné veci musel nosiť do zámku ľud. Raz bola v zámku slávnosť. Radži paša mal menoviny, či také čosi. Víno tieklo po stoloch, páni hodovali, pili, koľko len vládali. Paša bol, vraj, takej dobrej vôle, že z okolitých dedín dal povolať mládencov a dievky, aby jeho hosťom spievali slovenské pesničky. To sa Turkom veľmi páčilo. Paša ako odmenu medzi bujarú chasu rozhodil plnú mericu tureckých dukátov. Tu, keď zábava bola v najlepšom, prišla k Radžimu jeho najvernejšia otrokyňa a čosi mu pošepala. Vraj slovenskí sedliaci kdesi nablízku zbili jeho vojakov a strojili sa napadnúť i mocnú pašovu pevnosť. Zvesti, čo priniesli poslovnia, boly strašné. Radži paša zbledol, opustil hostí, aby učinil opatrenia na obranu pevnosti. A keď všetko zariadil, dal ešte vernej otrokyni tento rozkaz: »Ak prehráme, zničíš zámok a v ňom nahromadené poklady. Na náš boj dívaj sa s veže zámku. Nad pevnosťou uvidíš bielu zástavu s červeným polmesiacom. Keby nás kresťania premohli, zástavu vrhnem do plameňov, aby ju ďauri nezneuctili. Pre teba to bude znamenie, že je s nami zle. Daj hneď poodnášať do tajnej skrýše všetky peniaze, skvosty a zbrane. Sluhov, ktorí ti pri tej robote pomôžu, pošli k môjmu hajtmanovi, on vie, čo s nimi spraviť, aby o tajomstve nikdy a pred nikým neriekli slova. A keď uvidíš, že kresťanskí psi našu pevnosť dobyli a tureckú slávu hanebne potupili, zapáliš v pivnici prichystaný sud s pušným prachom. Naše poklady nesmú sa dostať do rúk ďaurov!« S pokornou oddanosťou prijala verná otrokyňa pašov rozkaz a prisahala na proroka, že ho statočne vykoná. Už sa brieždilo, keď z brány zámku išla podnapitá družina tureckých vojakov brániť hrdú pevnosť. Na čele družiny išiel sám Radži paša.

Smutne sa obzrel nazad, pokochal sa ešte raz v nádher-
nom zámku a plačúcej otrokyni zakýval ako by na roz-
lúčku. Bojovníci na ohnivých paripách skoro zmizli me-
dzi mohutnými dubmi pod zámkom a uháňali k pevnosti.
Bolo im práve na čase, lebo stráže Turkov v pevnosti už
nevládaly odolať mohutnému náporu kresťanov a dávaly
sa na útek. V oblakoch dymu mihaly sa biele kabanice
a blýskaly sedliacke zbrane. Mračná dymu a neľudský
rev, streľba a zúfalý nárek pozdravoval rodiace sa ráno.
Všetko jasne dokazovalo, že pred pevnosťou zúri tuhý
boj kresťanov s Turkami. Zúfalá otrokyňa stála na naj-
vyššej veži zámku pri Hájiku a len sa dívala na bielu zá-
stavu nad pevnosťou. Bolo už poludnie a krik neustával.
Tu náhle zazrela otrokyňa, ako sa turecká zástava pohla
a padla do plameňov. Vykrikla, klesla, zamdlela a až po
hodnej chvíli sa prebrala. Smutne sa pozrela ešte raz na
krásne okolie, vykonala, čo jej Radži paša prikázal a po-
tom bez meškania sa ponáhľala do pivnice. Turci boli
rozprášení alebo pobití. Kresťania natešení, že zvíťazili,
prenasledovali utekajúcich, keď zrazu počuli strašný vý-
buch, že sa až zem zatriasla. Obzerajú sa a vidia, že pri
Hájiku dvíha sa k nebu vysoký stĺp dymu. Len paša, čo
letel na arabskom koni, vedel, čo to znamená. Verná
otrokyňa vykonala jeho rozkaz. Pri výbuchu i sama zahy-
nula v tmavej pivnici, aby na večné veky strážila poklady
svojho pána. Od tých čias Hájik zosmutnel. Krásny zá-
mok sa rozpadol a čo nezničil čas, zničili ľudia. Rozno-
sili skaly na stavanie domov, povytínali stromy, konáristé
duby a na ich mieste, zvanom Hájikom, sú dnes úrodné
polia. Len starí ľudia rozprávajú čudné povesti o Turec-
kej sláve a kto má šťastie, môže vraj vidieť belasé pla-
mienky na úbočiach Hájika. Tam sú skryté tie poklady,
čo ich stráži verná otrokyňa Radži pašu. Pod Hájikom

bolo pekné jazierko, do ktorého sa chodievala krásna Turkyňa kúpať. Po tej bitke začala sa tam totiž zjavovať biela postava, v ktorej ľudia poznali pašovu otrokyňu. Prichádzala o polnoci a vtedy divé kačky a vodné sliepky so splašeným škrekotom poodlietaly. Raz sa opovážil akýsi človek na zjavenie zavolať. Odvtedy sa už postava neukázala. Z pomsty vypustila jazierko, na jeho mieste rastie teraz len tráva a šašina... A je to, vraj, čo som povedal, od slova doslova, svätá pravda.

Miško dokončil rozprávku. Páčila sa. Chlapci počúvali ju so zatajeným dychom. Iba Janko zahundral:

— Ten koniec mohol si si nechať. Hovoríš o zjaveniach a v noci nás prídu strašiť...

— Čože by strašilo! Do Hájika je ďaleko... A keby nejaké strašidlo prišlo, — smial sa Miško, — stráž ho zaženie.

— Stráž?

— Pravdaže! Pred táborom predsa musíme mať stráž. Kto chce bdieť dobrovoľne?

Nikomu sa nechcelo.

— Miško teda metal lós. Osud si vybral do polnoci Vlada, po polnoci Petra. A keďže čas hodne pokročil, chlapci zliezli do stanov, zababúšili sa do prikrývok a o chvíľu všetci blúdili v ríši vrtošivých snov.

Len Miškovi nedalo ešte spať. Keď znova osamel so svojimi myšlienkami, keď ho opustila dobrá stará mať, u ktorej sa tak dobre cítil v čas rozprávania na návšteve, začala ho dusiť zodpovednosť ťažkého vodcovského postavenia a ešte dlho hútal o popoludňajších postrehoch pri prehliadke Hradiska.

Už išlo s polnoci, keď ho konečne premohla vyčerpanosť a priateľsky mu zatlačila oči.

XII.

Ráno Miško vydal prvé pokyny a povel do roboty.

Rozdelil kamarátov na dve skupiny, jedna kopala neďaleko tábora pod balvanom, druhá na odľahlom severnom mieste konča valov.

— Pred začiatkom práce chcem ešte čosi poznamenať, — hlásil sa Vlado o slovo. — Je možné, že na jednom alebo na druhom mieste natrafíme na povalový múr. Takýto objav treba hneď ohlásiť Miškovi a mne. Prv ako by sme ho začali rozkopávať, spravíme si poradu. Treba predísť prípadným nehodám!

— To je zrejme . .

— Len toto som chcel povedať. A teraz ta sa, do roboty! — dvíhal Vlado čakan s rozmachom a pevne ho zaboril do zeme.

— Do roboty v mene božom! — hučalo na odpoveď sborom a zápät bolo počuť údery čakanov, ako dopadaly do tvrdej kamenistej pôdy.

Miško pomáhal striedavo raz jednej, raz druhej skupine. Pod slabou vrstvou spráchnivenej zeme, hneď pod stržňom ležaly väčšie-menšie kamene. Niektorý povolil, iný ani za svet. Darma sa oň opierali, darma skúšali rozkývať ho sochorom, nešlo to. Neostávalo teda nič iného, len pekne odkopávať vrchnú vrstvu zeme a hľadať prístupnejšie miesto, a tak sa dostať pod balvan.

Do večera chlapci balvan takmer celý, so všetkých strán obkopali, ale o vchode do klenotnice nikde nenašli ani najmenšej stopy.

Na rukách chlapcom začaly už navierať mozole. Bolelo ich i v krížoch. Ale dobrú vôľu nestrácali. Žartovali. Veď počítali, že hľadanie pokladu vyžiada si takmer dvojmesačnú námahu, bolo by teda nerozumné pachtieť hneď v prvý deň práce po veľkých výsledkoch.

Večer vyčerpaní robotou klesali na ležoviská ako klady. Jankova večera nebola síce taká chutná ako včerajšia, ale Martin ani zo žartu ju neohováral. Len čo sa navečerali, hneď sa uložili na odpočinok. Miško narádzal postaviť stráž, ale, veru, nikomu sa nechcelo pre nič a za nič pozorovať po oblohe blúdiaci mesiac. Udušili oheň, otvory na šiatroch zatiahli a celú noc spali ako zarezaní.

Deň míňal sa za dňom, hľadači pokladov rozryli už takmer celé Hradisko, ale iba na jednom mieste vnikli do metrovej hĺbky. Tu sa im kopalo najpohodlnejšie, tu ostali. Vykopali kanál, z ktorého ich už ani nebolo vidieť. A zem neodporovala. Hlinu, pieskovec, rozmrvené kameňe vynášali na povrch a pod zemou často klopali do stien i do podlahy, ale o kýženom dutom zvuku nikde ani slychu.

Jednotvárný život oblamoval nadšenie.

So dňa na deň ubúdalo nádeje, v tábore vieru začala podrývať malodušnosť. Na Hradisko zavalily, oprely sa ťažké olovené mračná. Dážď pršal jednotaj tri dni a tri noci. Bez prestávky. Ani len ohňa si nemohli pohodlne naklásať. Aby nemokli, pod nevzhľadným balvanom lepili sa k stene, alebo sa krčili pod šiatrami. Zaháľanie robilo dni nekonečne dlhými. Noci byly studené a mokré. Už mala vypuknúť v tábore vzbuza, niektorí chceli sa vzdať výhľadov na úspech a odísť domov.

Na šťastie v svrchovanom čase sa vyčasil. Miško čajsi mal dôvod na povzbudenie priateľov. Ale toto povzbudzovanie už nevyvolávalo príliš veľkého ohlasu. Musel búsiť do kamarátov ako srdce zvona. Ale bolo to vari srdce veľkého zvona, ktoré počuť len vtedy, keď je choroba, mor, oheň a potopa. Nikto ho ani nechcel počuť.

Nahlas síce nik nereptal, ale nikto sa ani neoduševňoval. A to bol zlý znak. Martin zavše zamrmlal ako medveď a Vlado si raz vzdychol, že mohol príjemnejšie

stráviť prázdniny s rodičmi pri mori. Ale to všetko tak v duchu. Nahlas chlapci nemali odvahy vysloviť svoju mienku.

Malo prísť niečo, čo by zaburcovalo svedomím. Hádám zázrak, zjavenie, istota.

— Skúsme kopať iným smerom, — navrhol jedného dňa Peter.

— Prečo myslíš? — spýtal sa ho Miško skúmavo.

— Lebo smerom na západ kopeme už vyše týždňa a všetko nadarmo. Ostatne — —

— Slabý dôvod, ale kopme . . .

Všetko bolo slabé. Len pochybnosti rástly nebezpečne chytro. O poklade chlapci netrúfali si už ani hovoriť.

Len kopali. Bez chuti, pomaly, zľazka. Zrazu Peter zastal a, akosi divne, ako by ani nie svojím hlasom, hovoril:

— Chlapci, mám predtuchu, že dnes niečo objavíme . . .

— Predtucha? Haha . . .!

Predpoludním neobjavili nič.

Po obede Miško musel svojich spolupracovníkov i pokarhať, lebo nechcelo sa im robiť.

Martin začal zuby. Začal mu byť protivný kamarát, čo na hlúpom sne vybudoval vieru v niečo, čo asi ani nejstvue. A on tiež sa dal nachytať na sen.

— Teraz by sme vari mohli kopať smerom na sever. Veď je to jedno . . . Aj ja mám predtuchu, že — nájdeme figu drevenú . . .

V Martinovej narážke každý pobadal vyloženú výzvu k rozbitiu spolku. Predbežne bolo sa treba ešte držať. Preto mu ani neodpovedali. Začali zuby a išli kopať.

K večeru Peter zvýskol od radosti. Jeho predtucha ho nesklamala. Ako zakopal čakanom do zeme, narazil na kameň a zpod kameňa dunela prázdnota. Vlado pomohol mu kameň rozviklať. Trochu sa potrápili, ale kameň vytiahli. Do diery púšťali skalky a načúvali. Podľa hlasu jama mohla byť niekoľko metrov hlboká. Rozšírili otvor: objavila sa pred nimi akási podzemná miestnosť.

Keď bol otvor do jamy dosť priestranný, zaistili sa do stien osadeným drúčkom, na drúčik priviazali povraz a na ňom po jednom sa spúšťali dolu.

— Pivnica! — ustaľoval Miško.

Trochu radosti a nádeje.

— Nech je čokoľvek, — mienil Vlado, — hlavná vec, že sme ju objavili. Už sme zasa bližšie pri celi. Veď je možné, že na Hradisku nijakej klenotnice niet a že poklady skryté sú v tejto miestnosti. Musíme ju dôkladne prekutať!

I Martin pookrial.

V objavenej pivnici chlapani nevydržali dlho. Vzduch bol v nej skazený, začala ich bolieť hlava. Ale to bola najmenšia starosť. Pri šplhaní po povraze unaveným pracovníkom vrátil sa do tvári úsmev. Znova vedeli žartovať.

Miško z objavu mal nesmiernu radosť. Mal oporu, ktorá vedela povzbudiť do vytrvalosti.

— Do rána povetrie v pivnici sa vyčistí a my budeme môcť v nej pracovať! — robil program na zajtra.

— Prezrieme každý kút, — usmial sa Janko.

— Peter, nemáš nejakú novú predtuchu? — zažartoval i Martin. — Prvá ňa nesklamala.

Večer chlapani pri vatre ožili, znova spievali a nanovo sa rozhovorili o poklade.

XIII.

V nedeľu vyredikal sa na Hradisko pán richtár. Už dobrých dvadsať rokov tu nebol. Hora prestala ho zaujímať, keď ho vtedy prehánali po úradoch pre pytláčenie. Odvtedy chodil do hory iba po drevo.

Teraz sa dostal sem náhodou. Pri prezeraní úrody na poli akosi zavadil o vršok a smyslel si, že nezaškodí navštíviť tých pančúrov. I pustil sa hore grúňom. Po severnej, najstrmejšej strane. Rovno. Tak, ako bolo najkratšie.

Poobzeral sa, znepáčilo sa mu čosi.

— Vari len nechcete tú horu rozkopať?! — začal pred táborom prísne a bez pozdravu. — Čože to tu robíte, mládenci?

— No nuž... — usiloval sa prehovoriť Janko, ale nevedel, ako začať.

I ostatní stáli zarazení. Od strachu pred vrchnosťou. Minule mali oštaru s horárom. Sľúbili mu, že si od obecného predstavenstva zadovážia povolenie na vykopávky. Nezadovážili si ho. Nuž pokladali za isté, že richtár prichádza teraz úradne proti nim zakročiť.

— Čože! Ani mi neodpoviete?

Martin štuchol do Miška, sotil ho pred pána richtára.

— Však si vodca, hovor!

— Veru hovor, chlapče, lebo ja ti rozviažem jazyk.

Začalo to byť povážlivé. Richtár bol chlap ako hora, keby tak chytil niektorého z chlapcov, rozmrvil by ho na kašu. Nebolo by radno znepriateliť si ho.

— Pán richtár, viete, pán richtár... — zajakával sa Miško, — my sa len tak hráme. Kopeme si tuná zákopy... Tu na Hradisku je taká podzemná pivnica, do tej sme sa chceli dostať, tam budeme bývať...

— Čo to táraš?

— Tu... Naozaj, pán richtár... Poďte sa pozrieť, tu neďaleko je tá pivnica. Dalo nám hrozne veľa roboty, kým sme ju našli...

Toto bola vhodná veta, do ktorej sa mohli aj ostatní šuhajci zadrapiť.

— Veru, strašná robota! — predstúpil Martin pred richtára. Zo mňa sa až lialo.

— Ale hlavná vec, že sme nepracovali nadarmo! — prehovoril i Vlado.

— Ešte si tu trochu vyčistíme a presťahujeme sa do nej! — ujímal sa Miško znova slova. — Poďte sa pozrieť...

Richtár na vychvaľovanú pivnicu takmer ani nemrkol. Hodil rukou a sadol si na zem. Chlapcom nechcel nagrobianať, aby ich od seba neodpudil, lebo dobre na nich zarábal. Ale rozrývanie Hradiska mu nebolo po chuti. Nuž nevedel napochytre, čoho sa chytiť, aby zachoval vážnosť.

— Ale my pred odchodom všetko zasypeme . . .

To prišlo richtárovi vhod. Pokývol hlavou.

— Veď aby!

— Zasypeme, zasypeme . . .

— Nuž len zasypete, chlapci! Koncom leta pasie sa tu statok . . .

Miškovi podarilo sa odvieť pozornosť pána richtára od vykopávok. Poukazoval mu tábor a Janko priniesol trochu chutnej živánskej pečienky.

Po chutnom olovrante pán richtár posadil si chlapcov okolo seba a rozprával im svoje spomienky na Hradisko.

— Aj sme tu kedysi kopali. Poklady sme hľadali . . .

Pri tých slovách i hora začala ožívať. Na tvárach chlapcov sa usadily úsmevy a zvedavosť.

— Čo hovoríte? Poklady?

— Hej! Bol som chlapčisko ako vy. Hen, pod horou môj strýc vyoral debničku s peniazmi. Starí ľudia sa rozpamätali, čo počuli ich starí otcovia od svojich starých otcov a čo nevidieť po celom okolí počalo sa pošuškávať o skrytých pokladoch na Hradisku.

— A našli ste?

Čerta rohatého . . . Niekoľko starých črepov.

Peter si spomenul, že včera i on vyhrabal zo zeme akýsi črep. Nepripisoval mu nijakého významu, zahodil ho. Ani si ho len neprezrel poriadne.

— Kde ste našli tie črepy, pán richtár?

— Či ja viem, kde . . . Dávno to bolo, chlapče . . . Tu kdesi . . . Neviem, neviem ti povedať . . .

— A bolo ich veľa?

— Nuž bolo, bolo . . . Ale čo tam po črePOCH . . .

— Veď hej . . .

— A čo sa povrávalo o pokladoch? Ak treba, budeme i my hľadať. Ak nájdeme, podelíme sa s vami . . .

Richtár sa usmial dobrácky. On už dávno prestal veriť, že by na Hradisku mohol byť nejaký poklad zakopaný. Ale dobre sa mu sedelo a chlapani boli zvedaví, nuž rozprával, čo vedel.

— No, nuž reči bolo veľa. Takých i onakých. Vraj vtedy, keď Tatári plienili v krajine, ľudia nebývali v dedinách, ale na vrchoch. Kto vie, čo je pravdy na tom . . . Bolo to dávno. Pamätníkov niet a reči starých pokolení naši predkovia už dávno poprekrúcali . . .

Richtár, keď videl, akých má vďačných a zbožných poslucháčov, nedal sa prosiť a pokračoval:

— Ľudia o tých črePOCH hovoria aj iné veci . . . Vraj na tomto vršku stál v dávnych časoch krásny hrad. Jeho pán bol, ako sa hovorí, hrozný, ukrutný človek. Poddaných zdieral a týral. Chudoba nestačila robiť. Bol to akýsi čudák ten človek. Len poklady shrabúval. Mal, vrah, toľko zlata, že by bol ním celý hrad vyvážil. Ale — ako to už býva, boháči sú obyčajne veľmi skúpi ľudia. I on. Nič nerobil, len sa v tej mamone kochal. Zatvoril sa vrah vždy na sedem zámkov do svetlice a počítal, či ho ľudia neokradli . . . Keď ostarel, počal sa ľudí báť, vyhýbal im, dal si spraviť pod zemou klenotnicu a do tej schoval všetky svoje poklady. Ale ako hej, ako nie, vchod do klenotnice sa zasypal a ten pán hradu zo zúfalstva zošalel. Pomocníkov nechcel, sám odhrebúval zem, vykrikoval, volal na raty a ryl sa do zeme ako krt, až ho vrah triaslo od nedočkavosti, čo sa nemohol dočkať pohľadu na svoje bohatstvo. Starí ľudia vravia, že na Hradisku vtedy vi-

sela kliatba chudobý. Pán hradu dostal sa síce k svojej mamone, ale jeho prekvapenie bolo úžasné. Musel v tom byť trest boží. Miesto zlata v klenotnici boli iba črepy a piesok. Tak, tak veru . . . Kúsky črepov, — končil richtár svoju dlhú, pútavú rozprávku.

Piati hľadači pokladov až meravili pri nej od napätia. Tak ich zaujala povest' v mnohom sa shodujúca s listinou, nájdenou nedávno v mestskom muzeálnom archíve.

— Pán richtár? — prehovoril po chvíli Miško, — to ste vy prestali poklady hľadať po nájdení tých črepov, všakver?

— Tak je, — prikývol richtár hlavou. — Prestali sme hľadať, keď sa potvrdilo, že sa skupáňov poklad premenil na piesok a na črepy. Pojedni ľudia si tie črepy odniesli domov, schovávajú ich a ukazujú zvedavcom, ako vyzerá kliatbou na črep premenené zlato . . . I u mňa by sa, azda, našlo niečo, ak to stará nevyhodila.

— Zaujímavé . . .

— A pred nami boli tu i akísi páni. Ale ani oni nič nenašli. Nuž pobrali sa a išli.

Peter odbehol k vykopávkam, rozhríebol zem, hľadal v nej svoj črep. Na šťastie našiel ho. Ba našiel i druhý. Ešte väčší a krajší. A bolo mu divné, že pri držaní tých kúskov hlíny na dlani zmocňuje sa ho divný pocit blaženého napätia. Boly to celkom obyčajné črepy s rytými pásikmi a s vypichaným zlomkom jednoduchého ornamentu. Peter črepy opatrne očistil, zabalil ich do vreckovky a vrátil sa k spoločnosti pri tábore.

Pán richtár chystal sa už odísť. Milo sa s mladými priateľmi rozlúčil, lebo o krátky čas prirástli mu k srdcu a len ich upozorňoval, aby nerobili škodu, odrádzal ich od hľadania pokladu a pripomínal dávať veľký pozor pri kladení ohňa.

Keď sa pán richtár stratil na stráni medzi stromami, Miško sa ochotne ujal príležitosti posmeliť kamarátov.

— Vidíte, — hovoril im, — zasa jeden dôkaz. Poklad jestvuje! Povešť ľudu vo všetkom sa shoduje s našimi výskumami.

— Naozaj . . .

— Ibaže sme, — zľahčoval Martin Miškove slová, — nikde sme nenašli záznam o boháčovom poklade, ktorý sa premenil na črepy. He-he . . .

Miško sa nedal.

— Taký záznam nájdeme až potom, keď sa zlato naozaj začne meniť na črepy.

— Teda na svätého Vida . . .

Tak sa obrátilo richtárovo tvrdenie na žart, bola z neho zábava. Martin radil po príjemnej zábave využiť nedeľňajšie popoludnie niečím užitočným. Navádzal k rieke — okúpať sa.

— Choďte, choďte . . . — posielal Peter priateľov preč. — Ja ostanem na stráži. Tábor nemôžeme nechať bez dozoru.

Chlapci nedali sa dlho prosiť. A ani jednému nebolo podozrivé, prečo chcel ostať Peter na Hradisku a prečo sa tak ochotne núkal za strážcu tábora.

XIV.

Peter po odchode priateľov ani len v päte nemal strážiť tábor. Sadol si na valy na severnej strane Hradiska a hral sa s ošuchanými črepami.

Náhle pohútal čosi a pustil sa do roboty.

— Ej, ale im pripravím prekvapenie! — zvýskol od radosti.

Schytil čakán. Spustil sa po strmom múre. A konča valov kopal ani divý. Tu našiel prvé črepy, myslel si, že nájde aj iné veci. Zasa ho štekľila predtucha.

Takto usudzoval: Tie črepy, čo našli dedinčania pri hľadaní pokladu, musia pochádzať z dávnejšej doby. A ak sú reči o skrytom poklade iba rozprávkou, môžeme predsa objaviť niečo. Niečo významnejšieho. Sídlište pračloveka.

Zvedavosť je veľmi dobrý pomocník. Petrovi pribúdalo síl, pracoval za dvoch. A nič ho to neunavovalo. Odhrňal zem, odvaľoval kamene. Poddávaly sa mu ako páperie. Prezrel každú hrudku. Dušu by bol dal za tretí čriepok.

Ale nenašiel nič.

Darmo sa namáhal. Do božieho večera nenašiel nič. A keď sa kamaráti vrátili od rieky a prichytili ho pri robote, vykrúcal, že robil len tak, z pasie, aby si čas krátil.

— Mal si ísť s nami . . .

— Mne i tu bolo dobre. A ako? Okúpali ste sa? Voda je teplá, čo?

— Skvelá. Tip top . . .

— A pozri, čo sme našli . . .

Martin vybral z plaviek podlhovastú sekerku.

Peter prezrel si ju najprv len zbežne, ale potom sa zadíval na ňu lepšie a tu, odrazu, oči si mal na nej vyočiť.

— Tá je aspoň tisícročná . . . — povedal potom snivo a trochu i závistne.

— Bodaj by som mal toľko korún, o koľko je mladšia! — uškrnul sa Vlado. — Veď pred tisíc rokmi železo ešte nepoznali.

— Ba veru poznali, mudrc! A ako poznali!

— Netáraj . . .

Petrovi sa nechcelo dohadovať o tom, či Iudia pred tisíc rokmi železo poznali, či nepoznali. Jeho zaujímala sekerka sama.

— Kde ste ju našli?

— Vo vode. Kde nájdeš takú vec? Iba vo vode. Ponárali sme sa pod vodu, pod kameňmi hľadali sme ryby a tu zrazu Martin kričí, aby sme mu prišli pomôcť ťahať starú obruč. O železo v našom tábore vždy bola núdza, nuž išli sme. Ťaháme, ťaháme, vyťahujeme, a tu vidíme: nie obruč, ale sekerka.

Martin sa potľapkal po prsiach. Domýšľavo. Lebo sekerka patrila jemu. Petrovmu zhodnoteniu veľmi nedôveroval, ale zato sa mu už hniezdily v hlave červíky.

— Ak je tisícročná, — myslel si, — tak je to starožitnosť. V septembri dám ju Zemančíkovi. Ručím vám, vyvalí oči ako cibule a celý rok ma bude krmieť jedničkami.

— Vidíš, Martin, — volal Janko od ohniska, — mal si nájsť niečo pre matematikára. Z dejepisu i tak máš dobrú známku.

— Aj z matematiky som prešiel!

— S figlom... Napísal si si príklad ceruzkou na tabuľu.

— A čo ťa do toho?

— Mňa nič. To ja len tak.

— Veď preto!

Kým sa chlapci dohadovali, Peter sa zvrtol a sadol si na klát za táborom. Nesmierne ho zaujímala z vody vylovená sekerka. Ostatní videli v nej iba kúsok dlhými rokmi vyžratého kovu, Petra upútala svojou starobylou. Znova a znova ju zbožne prezeral a pritom opätovne si pripomínal správnosť odhadu o objavení sídlišťa pračloveka. Len mu bolo neobyčajne ľúto, že nemá po-

trebné odborné vedomosti, aby s istotou a dôkladne mohol načrieť do tajov dávnej minulosti.

Iba jedno vedel bezpečne, to, že minulosť vždy je opradená čarom tajomnosti. V dávnych zašlých časoch býva veľmi mnoho čara. Ale niektorí ľudia si vedia minulosť sprítomniť a po jej záhadách chodia celkom spoľahlivo. Vedia oživiť mŕtvych a shovárajú sa s nimi ako so živými. Vedia vdýchnuť život i do nemých kameňov. Peter si spomenul na napínavú knihu akéhosi bádateľa, opisujúceho dojmy, nasbierané pri brodení po časoch zaviatych prachom zabudnutia. Ten človek mal takzvaný šiesty zmysel, zavše mu stačilo oprieť sa o vnuknutie, o hlas srdca, ktorý mu pri práci viedol ruku a zaručoval úspech za úspechom.

Keby tak chcela tá sekierka na Petrovej dlani prehovoriť!

Ba, ozaj, čo by mu asi povedala? A čo by povedaly i tie dva malé čriepky? Iste i videly i zažily veľa. Bolaže by to dojímavá rozprávka!

— Do čoho si sa tak zažral, Peter? — sadal si Miško k Petrovi. — Pozerám na teba hodnú chvíľu, sedíš tu ani socha. Ani k rieke si nešiel . . . Trápi ťa niečo? Si chorý?

Peter sa usmial.

— Ale jaj, chorý . . . Sedím si tu a tak si myslím, čo by asi vedel rozprávať ten kúsok z rieky vyloveného železa, tá sekerka . . . Čo myslíš, Miško?

— Ja ti poviem, čo by rozprávala. Povedala by: bola som osadená na porisko, ľudia ma nosili do hory, rúbala a sekala som, potom ma kdesi stratili, porisko zhnilo a mňa pri povodni múľ zanesol do koryta rieky, kde som trčala až do dnešného dňa . . . Toto by ti povedala.

Petrovi to nestačilo.

— Nič viac? Mýliš sa, Miško. Hľad', dnes sekeriek takéhoto tvaru už vôbec niet. Z dávna je. Tá iste pamätá aspoň tisíc rokov.

— Prepínaš, Peter.

— Miško, daj si povedať, možno i viac. Podľa mojej mienky táto sekerka vedela by nám veľa zaujímavého povedať aj o prvých obyvateľoch Hradiska. Tak si myslím, že tu ľudia žili už pred tisíc rokmi. Dôkazov doteraz našiel som málo, ale tak sa vidí, možno stavať i na dohadoch.

Miškovi sa Peter náramne zapáčil. Ešte nikdy nemal príležitosť takto hlboko načrieť mu do duše. Peter bol chutný, keď tak blúdil po chodníčkoch zašlej slávy.

— O akých dohadoch hovoríš?

— Popoludní pán starosta spomínal tu toho boháča a jeho poklady, premenené na kúsky črepov. Vám všetkým bolo do smiechu . . . Ale mne nie.

— A čo to má s vecou spoločného?

— Veľa . . .

Peter primkol sa k Miškovi. Opatrne vybalil z vreckovky svoje čriepky, pohladil ich ako sviatosť a bez slova ich podal Miškovi. Keď Miško dlho nič nehovoril, Peter mu pomohol.

— Črepy z nádob prvých obyvateľov Hradiska. Takéto črepy našli i dedinčania. A museli ich nájsť hodne, keď im taký objav dal príčinu vymyslieť rozprávky o zlate, premenenom na črepy.

Miško pochopil.

Trochu ho mrzelo, že svojho času nevenoval pozornosť slovám profesora Zemančíka, keď mu spomínal akúsi dávnu kultúru Hradiska, a že minule tak ľahkomyselne roztĺkol niekoľko črepov, keď ich našiel pod valmi. I chcel sa ospravedlniť.

— Peter, pod valmi na lúčke takýchto črepov je ešte celá hromada.

— Kde?

— Zajtra ti ich ukážem.

— Pre ne som ostal popoludní doma. Myslel som, bohvie čo nenájdem! Chcel som vám pripraviť prekvapenie a zatiaľ vy ste prekvapili mňa. A ako! Peter, ani nevieš, ako ste ma prekvapili . . .

V nadšení a zápale svojho kamaráta Miško náhle pocítil nebezpečenstvo pre spolok. Kým Peter rozprával, rozležaly sa mu v hlave hodnoty dohadov o objavení sídlišťa pračloveka na Hradisku a mal obavy, že chlapci prestanú hľadať poklady, keď sa ich pozornosť upúta na zjavy oveľa dobrodružnejšie. I poprosil Petra, aby o svojich objavoch predbežne čušal.

Ale Peter len pokrčil plecami. Tak sa už zažral do lesku svojich čriepkov, že by mu čušať ani nedaly.

— Nie, Miško, — hovoril. — My sa teraz musíme sústrediť na hľadanie stôp po bydlíšti pračloveka. Slúžiť histórii je záslušnejšie ako hľadať poklady.

Tieto slová znely dosť presvedčivo. Miško už neodporoval. Hútal, hútal, potom riekol:

— Ešte sa poradíme.

— Dobre. Poradíme sa . . .

Po večeri sa Peter vykradol z tábora. Mesiac svietil na vykopávky a naľahoval tónu, ktorú zamyslený chlapec vliekol za sebou až na valy. Tam si sadol na skalú, hladil ju rukou ako dobrého kamaráta a v očiach čaril si dávnu minulosť.

Mysľou; ako motýlik, preletely mu Kollárove slová: Stůj, noho, posvátná místa jsou, kamkoliv kráčíš — — Bolo mu nevýslovne dobre.

XV.

Peter privrel oči.

V ušiach milo mu znelo šelestenie vetrom pohýbanej hory. Zo súzvuku lichotivých hlasov letného večera ako z miloty lahodnej hudby sálal posvätný pokoj. Plným dúškom — ako sladký opojný nápoj. Petrovi sa zdalo, že noci rastú krídla a že ho na nich unáša do neznáma.

Spráchnivené múry opustených zrúcanín zmizly, ako keď spongiou sotrieš s takule obraz. Za chvíľu sa z tmy vynoril na Hradisku celkom nový svet. Čarovným spôsobom narástol priestranný hrad, bol majstrovským dielom tesárskym z mocných klád starých dubov a smrekov, na hrade boli priestranné siene s mohutnými stĺpmi, i menšie svetlice. Pri hrade bol veľký dvor.

Po nádvorí chodili ľudia. Vysokí ani jedle, s výraznými tvármi, hlbokými tmavobelasými očami, kostnatými orlými nosmi a s vlasmi, spletenými do dlhých vrkočov. Ženy nosily vo vlasoch zapletené stuhy a v ušiach mali ozdobné náušnice. Odev týchto ľudí bol jednoduchý. Cez plecia mali prehodené krátke halienky pod bradou pripevnené sponou, zpod haleny vyzeraly rubáše, v drieku prepásané širokým remenným opaskom, zdobeným kovovými okrasami, rukávy rubáša boli široké a zvlnené, nohavice tesne priliehaly k telu a obuv, kožené krpce, pripevnené boli k nohám temer po kolena zavínutými remencami. Šaty žien boli prosté, siahaly až po členky a v drieku boli prepásané stuhou. Odedzu ozdobovali farebné výšivky. Devy chodily po nádvorí prostovlasé, ženy zavité. Lahodne sa vynímaly čielca, kruhy do vlasov, náušnice, náhrdelníky z perál, skla, kovu, náramnice a prstene.

Na tesnej lúčke blízkeho hája stál zástup. V jeho čele stál žrec so šedivými vlasmi v bohoslužobnom rúchu,

okolo neho shromažďovali sa starci, chlapi, ženy, a deti.

To starý člen zádruchy usnul snom smrti, jeho duša odišla k otcom.

V zástupe nebolo nikoho, kto by jeho smrti neželel. Duša starcova odišla do raja, do končín večného blaha, aby zasa tam žila v tej cti, v tej dôstojnosti, akej požíval nebožtík medzi svojimi na zemi. Pozostalí obliekli mŕtvolu do nových šiat, zpod plášťa vynímal sa široký pás, lesknúci sa od retiazok a kovových ozdôb. Vyobliekaného

mŕtveho starca posadili na vysoký stoh dreva. Drevá boly prikryté vyšívanými rúchami.

Medzitým, čo v pozadí ženy stále spievaly žalospevy, stal si žrec pred mŕtveho, podával mu medovinu, ovocie i voňavé byliny, peceň chleba, mäso a iné potraviny. Potom dvaja chlapi položili pred nebožtíka jeho zbrane, oštep, meč a štít.

Žrec obradne rozložil ruky a zaspieval:

»Umrel si, vladyka náš...«

Sbor prítomných odpovedal ľahavým dojímavým spevom:

»Umrel si brat náš, umrel si vladyka náš...«

Kňaz:

»Usnul si snom smrti a duša tvoja vrátila sa k otcom...«

Sbor:

»Odpočívaj medzi nimi v pokoji...«

Keď potom zabili kohúta a sliepku a hodili ich na stoh dreva, podišiel žrec k blčiacej vatre, vyňal z nej horiacu fakľu a držiac ju v pravej ruke, obrátený k zástupu, podpaľoval stoh, hranicu, na ktorej ležal nebožtík. Keď sa drevo zažalo, prichádzali ľudia zo zástupu a po jednom hádzali do ohňa horiace lúče.

Zavial mocný vietor, zaprašľaly plamene a šľahaly vysoko a dym valil sa k nebesám, kým celkom nezahalil velebnú postavu mŕtveho vladyku. Ľud dokola plakal a nariekal, ženy spievaly žalospevy.

Keď všetko drevo zhorelo, prítomní sobrali kosti a popol, všetko vložili zbožne do popolnice. Popolnicu postavili na zem, položili k nej ozdoby i zbrane mŕtveho. A znova spievali. Potom všetko vložili do hrobu, na hrob nasypali náhrobok, vysokú okrúhlu mohylu.

A keď sa potom z pohrebu z hája vracali, sbierali kamene a haluze, a hádzali ich za seba ponad hlavu, a nikto z nich sa nazad neobzrel.

Jasný obraz mihnutím oka sa skalil a do popredia zápäť vystupoval iný výjav. Živší. Veď život má toľko a takých pestrých obmien, má v čom vyberať!

Pri vatre na priestrannom nádvorí hodovali obyvatelia hradu. Mladé devy s vencami vo vlasoch tancovaly a spievaly. Starci sedeli okolo ohniska, besedovali a pili z malých hlinených nádob. Medzitým začali prichádzať i svalnatí chlapi a rad-radom skladali s pliec koristi celodenného lovu. Zver i ryby. Deti bežaly chlapom v ústrety, obskakovali okolo nich a pomáhaly im skladať zverinu.

Obrázok potemnel. A hneď nasledoval iný.

Na hrad pricválal jazdec. Prichádzal asi zďaleka. Celý bol zaprášený. Bolo mu podistým naponáhlo, skočil s koňa, upravil si šaty a zabočil rovno ku skupine pod širokou lipou besedujúcich ľudí, starešine hradu. Starešina akiste sa o niečom dôležitom radila, keď sa mladík priblížil k lipe, jeden zo starcov vstal, objal ho a posadil vedľa seba na hrubú, drevenú lavicu.

— Ideš s dobrým alebo so zlým?

— So zlým, kňaz Gorazd.

Starci zarmútene pokyvovali hlavami.

— Občerstvi sa, Junoš, medovinou, a rozpovedz nám novinu. Čo si videl, čo si skúsil?

Mladík upil z hlinenej nádoby, zpakom ruky utrel si ústa a hovoril:

— V ríši všade je veľa zradcov. Vladikovia opúšťajú pohanských bohov a stavajú chrámy kresťanskému Bohu. Akože to, spýtal som sa všade na hradoch, uchodíte od tých, čo vám život dali, a prijímate neznáme novoty? Naša sila je v pohanstve, hovorím!

Starcovia prikyvovali a mladík pokračoval:

— Ľud repce, i za pravdu mi dával všade, ale knieža je neoblomné. Padol kresťanom do kráľov, nedbá na rady svojich verných, všetkých nás chce dať pokrstiť. I mečom nás vraj prinúti klaňať sa krížu, ak nebudeme chcieť podobrotky . . . Mladší v novotách nachodia záľubu, hrnú sa pod prápor kniežata . . . Tak sa stavajú synovia proti vlastným otcom . . .

Zbabelosť! Zrada! — vzdychol kňaz.

Mladý, zápalistý rečník pokračoval:

— I my máme iba dve možnosti. Poslúchnuť knieža alebo s mečom v ruke prijať jeho ľudí na hrade.

— Knieža posielala na náš hrad svojich ľudí?

— Mal som rýchleho koňa, poznám cestu, letel som ani strela. Od svitu uháňam ozlomkrky, treba sa nám rozhodnúť. Ak sa rozhodneme, ľudí, poslov kniežata privítať ako nepriateľov, treba sa bez meškania postaviť do zbrane.

Starci pod lipou bedákali.

Ktosi zalamoval rukami a vzdychal.

— Kto by sa len bol nazdal, že sa dožijeme takýchto zlých časov . . . Kto by si len bol kedy pomyslel, že kazimíri strhnú na seba toľkú moc a budú vedieť ohrožovať mier ľudu . . .

— Beda nám, beda i nášmu potomstvu . . .

— Kliatba na každého, kto zradí pamiatku otcov!

— Kliatba . . . Ukrutná kliatba . . .

Obrázok pod lipou sa zakalil, v trme-vrme zrazu vynikaly len hlasy prenikavých trúb. A zápäť dunely konské kopytá pod svalnatými ozbrojenými jazdcami. Ľudia pobehovali, ženy a deti pokrikovaly, utekaly pred nemilosrdným nepriateľom. Na dvore sa strhla bitka. Tuhá, bezohľadná. Krv striekala a ranení stonali. Zdesenie stupňovali dlhé, lesklé červené jazyky plameňa. Oheň

olizoval drevené klady a ťažké kamenné múry hradných stien.

Skaza kráčala po hrade ako by v ťažkých olovených botách a bezohľadne, nemilosrdne ničila všetko. V plameňoch rozohriate kamene pukaly a vysoké, pevné múry začaly sa rozpadávať.

Peter sa hniezdil na múroch, uhýbal padajúcim kameňom, zdesene vykrikoval, volal na raty.

Kamaráti v tábore už spali. Miško počul trhané výkriky, vyskočil s lôžka, načúval. Prebudil Martina, načúvali dvaja.

— Čo je to? — preťahoval sa ospalý Martin.

— Peter. Poznám ho po hlase. Počuješ? Iste nešťastie . . .

— Poďme mu pomôcť.

Hodili na seba trochu odevu a bežali v tú stranu, odkiaľ sa ozýval nárek. Pri mesačnom svetle dobre videli pred seba i bez lampy. Petra zazreli ešte, ale pribehli k nemu už neskoro. Boli od neho už takmer na dosah ruky, keď šklbol telom, strhol sa a veľkým rachotom padol do priehlbne.

— Aaá! — vykrikol bolestne Miško.

Hlas mu viazol v hrdle.

Na chvíľu všetko umĺklo. Miško a Martin až prebledli od smrteľného strachu. Čakali, či sa ešte ozve a či pôjdu dolu už iba po Petrovu dodrúžganú mŕtvolu.

Peter po hrmotnom páde na kamene v jame upadol do bezvedomia. Ale hlava ležala mu na zarosených konároch nízkych kríkov, ich vlaha čochvíľa priviedla ho k životu. Ako sa preberal z mrákot, pocítil bolesť a zastonal. Iste hneď si uvedomil, čo sa s ním prihodilo. Sen mu zmizol zpred očí, poznával skutočnosť. Opačoval sa. Hlava bola v poriadku, i rukami vedel hýbať. Sadol si. Ale ako narovnával pravú nohu, pichlo ho v nej. Skúsil

vstať, bolesť bola už citeľnejšia. V nohe ho špelo. Mimovoľne postonával.

Dvaja záchrancovia medzitým obišli valy, sbehli po miernejšom úseku východného svahu a roztržite pribehli k nariekajúcemu kamarátovi.

— Čo si vyviedol, Peter?

— Zaspal som na valoch. Spadol som...

— Veľmi si sa udrel?

— Neviem... V pravej nohe ma akosi strašne špie a keď ju natiahnem, trhá ma v nej.

Miško opatrne priklakol si k Petrovi, ohmatával poranenú nohu. Len čo sa jej dotkol, Peter zastonal.

— Juúúj...

— To nič. Trochu pobolí a prestane. Uvidíš.

Peter sa nadvihol.

— Pomôžte mi k táboru. Nemôžem kráčať... Nohu vymyjem, dám na ranu studený obklad, do rána, azda, prestane...

Chlapci spravili z rúk nosidlá, Petra pomaly posadili na ne. Chytil sa pevne okolo hrdla dvoch priateľov a zatínal zubami, aby zakryl rastúcu bolesť.

V šiatri starostliví kamaráti Petrovi nohu vymyli a koleno zabalili do mokrého uteráka. Raneného trápili otázkami, potešovali ho, a keď videli, že ho začína moriť horúčka, liali do neho liek za liekom z príručnej lekárnicky.

Janko nakládol oheň. Potme s raneným bolo veľmi smutno, otupno. Akosi úzkostlivo.

Pri lôžku chorého kamaráta vyvinula sa veľmi srdečná a pohnutá nálada. Peter zahrnutý pozornosťou priateľov rozprával rozcitlivene, takmer k plaču dojatý:

— Ďakujem vám, kamaráti, že sa o mňa tak staráte...

— Povinnosť, Peter, povinnosť!

Peter zdvihol hlavu. Rukou vytrel slzu s oka.

— Ani si to nezaslúžim . . . Votrel som sa medzi vás a teraz som vám tu iba na farchu . . . Juúúj . . . Keby aspoň na chvíľu prestalo bolieť — —

— Do rána isto prestane!

— Budeš zasa skákať ako zajac . . .

To povedal Janko. Ale ani sám neveril svojim slovám. Šípil, že rana na nohe bude vážnejšia.

Peter sa trpkou usmial. Zdalo sa mu, že ho v nohe prestáva pichať. Ale horúčka sa držala.

— Vtedy, — zastonal Peter, — však viete, u Janka Myšíka prepichávali ste ma pohľadmi, ale mne nedalo . . . Veľmi som zatúžil s vami spoločne pracovať . . . I zo záujmu i pre svoj vynález . . . Raz sedeli ste za mestom na medzi a hovorili ste o spolkových veciach. Ja som ležal neďaleko vás v priekope, učil som sa tam. Utiahol som sa a chcej-nechcej vypočul som celý váš rozhovor. Viete, chlapci, takú chuť som dostal vraziť medzi vás, ale tušil som, že ma odmietnete, závidel som vám, pochytila ma zlosť a v návale hnevu pomiešaného so vzdorom hodil som medzi vás hrudu zeme . . . Martin, nehnevaj sa! Mrzelo ma to, ale hanbil som sa potom, neukázal som sa vám — —

— Ty lotor! — poklepal Martin Petra priateľsky po pleci. — Máš šťastie, že tu ležíš s poranenou nohou. Takého hobla by si dostal, len tak by sa kúrilo . . . Mňa vtedy malo poraziť!

— Špehoval som za vami, pozoroval som každý váš krok, vy ste neboli dosť opatrní, dozvedel som sa všetko — —

— No nič . . . — zamiešal sa do rozhovoru Miško. — Teraz sme už kamaráti! Neprihrievajme starú polievku. Vtedy som sa na teba i ja hneval, teraz ňa máme všetci radi, ako brata . . . Bolí ešte?

Dlhá reč Petra vysilila. Oprel hlavu o hlavničku, zťažka vydýchol. Rukou sotrel s čela pot.

— Boli... A čoraz väčšími...

— Veď prestane... Potíš sa. Horúčka ťa opúšťa. To je dobré znamenie... Neboj sa, Peter, prestane...

— Veď prestane... Juúj... Juj...

Všetkým bolo ľúto vidieť ho, ako sa svíja v bolestiach. Ale Peter mal iné starosti. Rozprával vysilným, bolestným hlasom:

— Ale tam blízko toho miesta, kde ste ma našli, kopajte... Kopajte, ak by som ja s vami nemohol... Juj... Keby ma tak nebolelo, hneď by som išiel pracovať... Tam vyjavila sa mi celá minulosť Hradiska... Chlapci... juj... chlapci, to bola krása... Jaj...

Do rána v tábore nik ani oka nezažmúril. Tak ležalo všetkým na srdci Petrovo zranenie. A jemu bolo hanbivo, že ho ľutujú, skúšal nestonať, ale ubúdalo mu síl, nevládal sa opanovať.

XVI.

Zle je, keď na príchod slnko treba čakať s úzkosťou v prsiach. Noc mrví sa po troške, z diaľok ukradomky vychádzajú zapýrené zore a ako ostne zapichávajú sa ti do duše. Nikde okolo seba nenachodíš najmensej opory, klesáš vyčerpaním a zdá sa ti, že padáš medzi ťažké žarnovy.

Také bolo svitanie na Hradisku.

Keď božie slniečko posráňalo s trávou rosu, chlapci vyniesli Petra zo šiatra a dôkladne mu prezreli dokaličenú nohu. Celú noc trpeli. Darmo sa Peter kasal, že mu studené obklady vytiahnu bolesť z kolena. Nevytiahly!

Bolo jasné, a Peter to proste vzal na vedomie, že pri páde s výšky rozštíepil si kolenné jablko.

— Nedajbože nič horšieho, — skúšal Miško uspokojovať kamaráta, — ďakuj Bohu, že si nepadol na hlavu. Už by si bol v lone Abrahámovom. Ani svätená voda by ti nespomohla. Takto si len poležíš trochu v nemocnici a — —

Pri spomienke na nemocnicu Peter prebledol. Nikdy v živote nemyslel na to, že by raz musel ísť do nemocnice. Musí to byť strašné, ležať na bielej posteli, dívať sa na bledú povalu a od rána do večera, od večera do rána počúvať stonanie chorých ľudí.

— Azda by sa mi to i tu zahojilo... Netreba hneď do nemocnice, chlapci...

— Nie, Peter... My tu máme zariadení na liečenie rozbitých kolien!

— Ono sa mi samo zahojí, Miško...

— Nezahojí!

— Chlapci, veď nechcete nasilu...

Miško si sadol ku kamarátovi, hladkal ho po vlasoch, a starostlivo sa mu prihovárал:

— Musíš byť rozumný, Peter... Koleno treba röntgenovať a jablko, ak je naozaj rozštiepené, treba napraviť. Nebodaj, ak si si ho dodrúzgal, budú ťa musieť i operovať a nohu vložiť do gypsu.

Petrovi bolo do plaču.

— Vy to len tak hovoríte, aby ste sa ma striasli, však? Chlapci, ja sa sám budem liečiť, len nechcete, aký som od vás odišiel... Kdeže pôjdem? Počkajte aspoň niekoľko dní! Hádám naozaj nebude treba ísť do nemocnice...

Miško videl, že tu treba hlas pritlačiť, prelomiť precitlivosť a dokaličenej nohe umožniť odborné liečenie.

— Už ani muk, Peter! — povedal pevne. — O niekoľko dní mohlo by byť neskoro. Či by si chcel do smrti ostať kalikou na nohu? Čo? Pre ľahkomyselnosť...

— Keď sa tak bojím — —

Strach pred nemocnicou bol veľký. Ale Peter sa ešte väčšmi strachoval pred rodičmi. Ako len bude, keď doma zaklope posol a drsným hlasom ohlási: »Chod'te si navštíviť syna, tam vám leží v nemocnici s rozbitou nohou...« Matka, chorľavá pani, celkom iste zamdlie. Bude ju treba kriesiť. Otec sa zamračí, zatne zuby a miesto súcitu rozhodí po izbe niekoľko drsných nádavok. Pohrozí a povie: »Darebák! Krv mi pije ten uličník... Niet dňa, aby nevyviedol nejaké lotrovstvo... Či som mu nekázal doma ostať? Roztrhal by som ho na kusy... Radšej nech mi ani na oči nechodí!« Sestra sa pritúli k materi a bude nariekať, s očí padať jej budú slzy ako hrachy a otec, najedovaný, na nej si vyleje svoju zlosť. Takéto výhľady do budúcnosti odstrašovali Petra od nemocnice.

Ale kamaráti boli neoblomní.

— Aspoň do zajtra... Do zajtra počkajte ešte... — modlikal ustrachovaný Peter so slzami v očiach.

— Nemožno čakať... Ani minútu. Kto vie, či i takto neprídeme už neskoro. Veď ti ide o nohu!

Peter vidiac, že niet iného východiska, povolil. Uznal, že jeho priateľov k neústupnosti vedie len dobrá snaha, pomôcť mu. Povedal skromne:

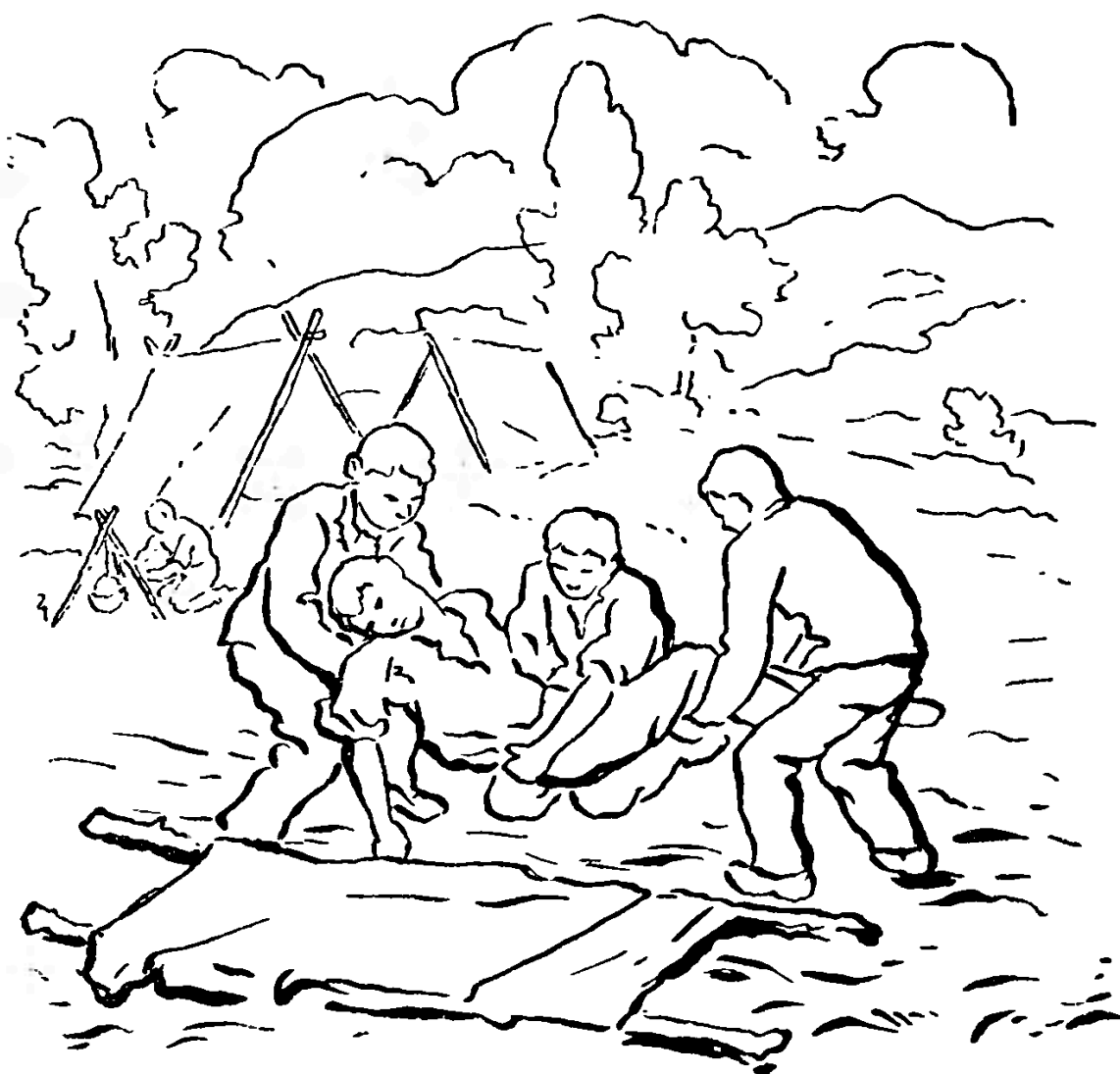
— Keď ste teda všetci tej mienky, že musím, nuž pôjdem... Ale čo mi povedia naši, doma? Ja som im nahovoril, že v tábore bude s nami i pán profesor... Teraz vysvitne pravda a ja ostanem na veky cigáňom...

— Tvojich rodičov uspokojíme sami...

Peter pokorne sa oddal do vôle božej. Bolesť trochu povolila, privrel oči a usnul.

— Spánok ho posilní...

— Zíde sa mu. Vytrpí, chudák, kým dôjdeme do mesta...

Janko ostal pri chorom, ostatní sa utiahli k táboru na poradu. Mozgy chlapcov pracovali veľmi chytrou, chrlily myšlienku za myšlienkou. Porada bola krátka. Rozhodli sa, že Janka nechajú na strážu na Hradisku, ostatní snesú raneného do dediny. Tam Vlado nakúpi potravu, vráti sa do tábora a Miško s Martinom najmú u pána richtára voz a odvezú Petra do mesta. V nemocnici počkajú na výsledok vyšetrenia poranenej nohy a potom spoločne navštívia Petrových rodičov. Rozpove-

dia, že Peter v tábore stal sa obeťou náhodilej nehody, že si poranil nohu, zdôraznia, že zranenie vôbec nie je nebezpečné a utrápených rodičov uprosia, aby sa nehnevali na nešťastného syna.

Potom sa vrátia na Hradisko. Ešte pred západom slnka.

Onedlho hotové boly i napochytre slátané nosidlá. Martin ich spravil. Položili na ne prikrývky, aby raneného neomínalo.

Medzitým, čo traja kládli kamaráta na nosidlá, Janko varil čaj. Boly to posledné spoločné raňajky pri lôžku raneného kamaráta.

Okolo desiatej odchádzal s Hradiska neslávny sprievod. Peter s vlhkými očami sa lúčil s milým letoviskom, kde strávil toľko roztomilých chvíľ. Lúčenie bolo veľmi žalostné. Peter tušil, že medzi kamarátov sa už nevráti. I keby noha dovolila, rodičia ho celkom iste nepustia na Hradisko.

— Tak mi je, chlapani, ako by mi zo srdca po kúsku odkrajovali . . . Strašne . . .

Janko vykročil k nosidlám, podal Petrovi ruku, ale skoro sa odvrátil, lebo i jemu sa dolu tvárou kotúľaly slzy.

— Oni ťa odprevadia, — hovoril prerývane, — ja nemôžem, vidíš, postavili ma na stráž . . .

— Do videnia, Janko . . .

— Ja ťa prídem navštíviť. A neturbuj sa. Trochu si poležíš, ale to nič . . . Zasa budeš zdravý. Ako ryba. Pozri, Matúšovi Šašinovi pri futbale, keď sme hrali s meštiankarmi majstrovský zápas, tiež rozbili nohu. Mysleli sme si, že bohvie čo, a o dva týždne sa vrátil medzi nás . . .

— O barlách, — spomenul si Peter.

— Ale o niekoľko dní ich zahodil! A s tebou to bude ešte ľahšie . . . Uvidíš!

— No poďme! — lapal Miško nosidlá. — Ty, Martin, vpredu, ja vzadu. Vlado bude vypomáhať napredku...

Chlapci sa púšťali dolu brehom. Na kúsku odprevádzal ich i Janko. Na polceste zastal, ešte raz potriasol Petrovi ruku, pozrel mu do očí a dlho stál na tom mieste sám ako pribitý.

XVII.

Na Hradisko Vlado sa vrátil až okolo piatej popoludní.

Chlapcom trvalo dlho, kým Petra doredikali do dediny. Nosidlá pod ním boly čoraz ťažšie, museli často odychovať a v dedine dlho trvalo, kým richtár pochopil, že priahať a chorého odviezť do nemocnice treba hneď, bez meškania. Pri nakladaní na voz richtárov chasník neobratne zavadil o zranenú nohu, Peter zakvílil, až srdce pukalo.

Keď kočiš pošibal kone, Vlado obstaral nákup a pohol sa na Hradisko. Často posedával. A hore vrškom s batohom vliekol sa ani slimák. Naplnený batoh krčil ho k zemi, ale farcha potravín ani nebola taká ťažká, ako ťažké boly dotieravé myšlienky.

Na Hradisku batoh složil pred ohniskom. Nevšimol si, že tábor je bez strážcu. Janko mu ani na um neprišiel.

Ako divno vedia myšlienky prenasledovať človeka! Zavrátajú sa ti do mozgu ani červy. Dráždia ťa a prenasledujú, na chvíľu nedajú pokoja.

Kto vie, ako je s Petrom? Už iste leží v nemocnici, tam lekári krúčia hlavami nad jeho rozbitým kolenom. Alebo sa tešia, že im nože nebudú zaháľať. A čo asi povedali prekvapení rodičia? Chudák, Miško, ako dôvtipne musel hovoriť, aby ich aspoň trochu uspokojil! Aký čudácky je ten svet, koľko starostí nahádže ľuďom pod nohy! Tak znenazdania...

Vlado hodil mrzute rukou, vstal, spravil krok-dva, a keď sa rozchodil, bezdušne kráčal okolo vykopávok. Na poklad nemal myšlienok. Nič ho netešilo. A ostal chladným i vtedy, keď mimovoľne zavadil o Janka, ktorého našiel usilovne kopať pod valmi.

— Ty ešte kopeš?

— A už si prišiel, Vlado? — zdvihol Janko hlavu.

— Pred chvíľou. Čo robíš?

— Kopem.

— A načo?

Ani Janko nevedel, prečo kope. — Pokrčil plecami. Ospravedlňoval sa.

— Tak mi bolo smutno, keď ste predpoludným odišli . . . Najprv som sa vyplakal, potom tmolil som sa po Hradisku a spomenul som si na Petrove slová, ako kázal kopať pod valmi, nuž vzal som čakan a kopem. Minule i Miško povedal, že tento zvlhnený breh bolo by treba trochu prekutať . . .

Vidiac, že Vlada tento výklad veľmi nezaujíma, koval Janko ďalej. Vlado si sadol blízko neho na kameň. Na ruku mu priletela lienka, s tou sa hral.

Po chvíli Janko znova začal:

— A s Petrom ako?

— Naložili sme ho na voz. Oni odišli a ja som ostal.

— Celý boží deň mi neschodí s umu. Chudák.

— Ani mne. Ten trubiroh, kočiš, má ruky ako lopaty, pri nakladaní na voz zavadil mu o nohu. Peter až zvýskol od bóľu.

— Musí ho to ukrutne bolieť. Pozri, spadnúť s tolkej výšky . . . Nie maličkosť. Ešte šťastie, že si väčšmi neublížil . . .

Janko si sadol k Vladovi.

— Hľaď, našiel som tu takéto črepy.

Vlado na ne ani nepozrel. Len sa ihral s lienkou, pri-
tlačil jej krídla, keď chcela odletieť, a poznamenal:

— To asi z toho pokladu, čo ho hľadáme . . .

— Ved' sa pozri!

— Nezaujíma ma.

— Ale predsa . . . Dost' veľké sú. Ako by z nejakých
hrncov. A tuto, ľaľaľ . . . Aké zaujímavé ornamenty . . .
Ako sa to mohlo sem dostať? Čo myslíš?

Vlado pokrčil plecami. Lienka mu uletela. Chvíľu sa
za ňou pozeral, potom vzal do ruky Jankov črep a pre-
zrel si ho.

— Nič nezvyčajného, — povedal potom ľahostaj-
ne. — Kus starého hrnca.

Ale Janko usudzoval inakšie. Pri nájdení prvého čre-
pu myslel na výklad pána richtára, oblamoval ho a skú-
mal, či na hline nenájde aspoň prášok zlata, za mak strie-
bra. Na druhom čriepku upútal ho vypichovaný orna-
ment. To ho poštekľilo. Kopal ďalej a našiel takmer celú
nádobu. Opatrne ju schoval do trávy a pokračoval v prá-
ci. A teraz, keď nijako nevedel Vlada upútať, keď jeho
vzácný objav Vlado povrchno hodil na zem, Janko pri-
niesol objavenú nádobu. Držal ju v obidvoch rukách,
aby sa nepoškodila.

— Toto som našiel. Vlado, mne sa tak vidí, že je to
popolnica. Čo?

Vlado lenivo zdvihol oči. Ale hneď po letmom po-
hľade na popolnicu ožil a vyskočil.

— Naozaj, popolnica! Tu si ju vykopal?

Janko sa zaradoval.

— Tu.

— Tak je to nejaké staré pohrebište. A tieto kôpky,
ľa, sú ako mohyly. Na môj' dušu!

I skočil ako zajac, chytil čakan a pustil sa do rozko-
pávania zvlneného násypu. Janko mu pomáhal. Dvom sa

pracovalo veselšie. Nehovorili, aby nestrácali čas. A ani nevedeli, prečo im je odrazu tak veľmi ponáhlo. I spotili sa. Od usilovnosti.

V prekopanej mohyle našli ešte jednu, celkom zachovanú popolnicu. Zo zeme vyhrabávali ju prstami, len aby ju ani trošku nepoškodili. Potom pokračovali v kopaní.

Neďaleko miesta, kde našli popolnicu, a nie tak hlboko v zemi, na nesmierne svoje prekvapenie narazili na kostru človeka. Mŕtvy ležal hlavou k východu, vedľa neho bol železný oštep, ostroha, strely, pozlátený šperk a zlomok spráchniveného remeňa.

— Nechajme to radšej tak... — radil Janko. — Nedotýkajme sa tu ničoho... Taký nález neslobodno porušiť. Veď je to hrob...

Vlado súhlasil. I on prikývol.

— Máš pravdu. Ktovie, aký je to mŕtvy...

— Br... Mráz mi prebehol po chrbte.

— Počuj, Janko, tu asi niekoho zavraždili! Mali by sme priviesť žandárov. Nech stopujú po zločine!

— To bude skôr nejaký pračlovek...

— Myslíš?

— Isto! Na tomto mieste musel byť kedysi cintorín.

— Jednako by sme to mali oznámiť úradom.

— Dobre. Oznámime.

— Uvidíme, čo povedia Miško a Martin.

Po odkrytí hrobu s kostrou človeka Jankovi začalo byť nevoľno. Ale opanoval sa. Zahriebol zem. Vladovi povedal, reku, ak by v noci pršalo, aby dážd' kostru nezmočil.

— A tie popolnice vezmem si do šiatra, — hovoril Vlado, berúc do rúk peknú, nepoškodenú popolnicu.

— Nie! — skočil Janko. — I popolnice nechajme tu!

— Prečo?

— Len tak. Nechajme!

Nechali.

Vzali len čakán a lopatu a vrátili sa do tábora.

XVIII.

Už sa zmrákalo, zvečeriavalo.

Slnko sa bezstarostne kotúľalo dolu oblohou, pomaly mizlo za vrškom. Zo šera vyrastal večer.

— Nevidno ich ešte? — volal Janko za Vladom, stojacim a vyzerajúcim obďaleč na brehu.

— Nevidno.

— Či len prídu...?

— Neviem, — pokrčil Vlado ľahostajne plecami a zvalil sa horeznačky na zem.

Strčil do úst vysušené steblo trávy a prekladal ho s kútika do kútika. To z nudy.

Po hodnej chvíli ozval sa Janko.

— Prečo mlčíš?

— Len tak. Nechce sa mi hovoriť. Daj niečo pod zuby.

— Nevaril som. Natri si na chlieb masla a zapi vodou.

— Ďakujem pekne! Krútiš sa tu okolo pahreby už pol hodiny... Mohol si aspoň trochu čaju uvariť.

Janko nevrle hodil rukou. Mrzelo ho čosi, hanbil sa o tom nahlas hovoriť. Ale bol nesvoj. Gniavila ho roztržitosť. Na nič sa nevedel sústrediť.

— Kdeže uvariš, keď nemáš myšlienok na varenie...

Vlado pochopil, uznal.

— Veď pravda, i ja som, ako omráčená ovca...

— Chudák, Peter...

— Chudák... To ti je strašne ošklivá vec, taká zlo-

menina. Ešte i teraz mi hučí v ušiach, ako vykrikoval od bolesti.

Dvaja osamelí obyvatelia Hradiska umĺkli. Sedeli oproti sebe bez slova. Sedeli, do ohníčka hľadeli a načúvali. Suché raždie rozmarne praskotalo. Vietor občas schytil na krídla iskričku a ihral sa s ňou v povetrí.

Dosť dlho trvalo, kým sa Janko odvážil Vlada znova znepokojovať svojou nedočkavosťou.

— Ci len prídu?

— Ktože ho vie . . .

— Strašné!

— Bojíš sa?

Janko sa zapýril. Ani sám nevedel, na čom je. Len sa ho zmocňovali divné pocity. Bol v ich zajatí.

— Nuž — báť sa nebojím . . . Čože by som sa bál? — rozprával neisto. — Strach mi nepomôže . . . Ale je to u nás dnes také divné . . . Od samého rána. Sme tu sami dvaja, o Miškovi a Martinovi nemáme nijakých zvestí a v hlave nám leží záujem o Petra . . . Všakver?

Vlado smýšľal práve tak. Ale radšej mlčal. Slovom nezahojíš. Chytil do ruky ražeň, nasiaknutý masťou od predvčerajšieho pečenia slaniny, opálil ho v ohni a uhlíkom písal do vzduchu nesúvislé čiary.

Z doliny tíško sa nieslo ako by ozvenou vytrubovanie hlásnika. Janko narátal desať krátkych, jednotvárných signálov.

— Už asi neprídu, — povedal potom smutne.

— Veru sotva. A predsa sľúbili . . .

Jankovi bolo každú chvíľu otupnejšie. Už i do hlasu sa mu zahniezdil nepokoj.

— Vlado, ty sa nebojíš?

— Čoho?

— Ja neviem . . . Ale . . .

— Ty sa bojíš, však?

— Vieš, Vlado, to Petrovo dodrúzané koleno . . . to nie je dobré znamenie. A akosi večne mám na očiach i ten prekliaty cintorín. Nemali sme kopaf . . .

Vlado nemukol.

— Počuješ, Vlado?

— Uhm . . .

— Veď otvor ústa! O čom premýšľaš?

— O ničom . . . Len tak . . . Vieš, Janko, to už niekedy býva, že nezíde ti na um poriadna myšlienka. Myslí si, že vôbec sme nemali kopaf. Nemali sme sem ani chodiť. Miško nachytal nás na hlúpy sen . . . Ale lepšie nehovoriť! Škoda každého slova. Všetci sme vinovatí . . . I ja.

— Jankovi bolo ľúto počúvať takúto reč. Ešte väčšmi ho skrušila. Takmer sa rozplakal.

— Ale Vlado, veď nám tu nebolo zle . . . Všeličo sme videli, všeličo sme zažili . . .

— To je pravda . . . Ostatne ja nič nenamietam. To bolo iba také chvíľkové blúznenie . . . Poďme radšej spať . . .

Vlado zívola a vstal.

Pri šiatri zastal, ako by o niečom uvažoval.

— Vlado . . .

— Čo chceš?

— Vlado, povedz, ale úprimne, na svoje čestné slovo, však je to nemožné, aby boly na svete strašidlá?!

— Čo hovoríš?

— Strašidlá . . .

Vlado sa zasmial. S chuťou. Od srdca. Už dávno nepočul o strašidlách. V strašidlá neveril ani vtedy, keď bol ešte maličký chlapec. Jankove obavy mu rozihraly všetky žilky v tele.

— Mňa ešte nestrašilo. Nevie. A prosím ťa, nemysli na také veci, lebo uvidíš, nejaké strašidlo naozaj príde a popreháňa ťa . . .

— Pane Bože . . .

— No tak vidíš! Zaduš oheň a choď spať!

Janka striaslo. Ale bol rád, že to Vlado nepobadal. Svesil hlavu a šepkal si skormútene:

— Neprídu . . . Oni už iste neprídu . . .

Vlado zaliezol do šiatra. Janko priložil na pahrebu niekoľko polienok. Bolo mu ľahšie, keď ho rozveseľovaly aspoň nezbedné plamene samopašnej vatry. Hltala tmu a svietila do noci. Janko poodnášal od ohniska nádoby i náčinie. Všetko poukladal opatrne do tábora. Ešte vždy dúfal, že Miško a Martin prídu. Načúval. Všade bolo hrobové, desivé ticho. vzdal sa nádeje na príchod dvoch priateľov. Bolestne hodil rukou. Potom zalial oheň a priplichtil sa k Vladovi.

— Budeme spať spolu, hej? V mojom šiatri bez Petra bolo by mi veľmi ľúto. Celú noc by som myslel na neho . . .

Rozospatý Vlado zavrčal:

— Ľahni si už raz a nestraš!

Nadchádzala polnoc. Janko nie a nie usnúť. Už hodinu sa prevaľoval na lôžku. Pričaril si na myseľ myšlienky o strašidlách a teraz nadejbože sa ich zbaviť. Rarach bol dotieravý ako mucha. Koľkoráz ho zahnal, toľkoráz pricupkal znepokojuvať.

— Vlado . . . — zašepkal Janko.

Vlado nepočul. Spal.

Janko sa zaboril pod prikrývku. I hlavu schoval pod ňu. Silil sa do spánku. Rátal najprv do sto, potom do tisíc. Ale darmo. Bojazlivo vystrčil zpod prikrývky nos.

— Vlado . . .

Vlado namrzene sa na neho oboril.

— Čo chceš?

— Je polnoc . . .

— Čuš už ráz, lebo ťa vyhodím!

A o chvíľu znova:

— Vlado . . . Zdá sa mi, že na valoch čosi šuchoce . . .
Nepočul si nič?

Vlado sa bez slova obrátil na druhý bok. A chrápal, ako by drevo píli.

Pol hodiny vydržal Janko nehovoriť. Len tak čušal s malou dušičkou zababušený pod prikrývkou. Strach ho natriasal, ale bál sa rušiť priateľa, aby ho naozaj nevyhodil zo šiatra. A pred táborom celkom vážne čosi zasuchotalo. Podistým nejaké zviera prebehlo popri stanoch. Janko myslel na niečo iného. Azda na kostlivca, na človeka, ktorého podvečer vyrušili z večného spánku. Skríkol viac mŕtvy než živý:

— Ouu! Strašidlo! Vlado, strašidlo!

Vlado vytrhnutý zo sna zúfalým výkrikom kamaráta skočil na nohy.

— Pre Kristove rany, Janko, čože to stváraš?

— Počúvaj, — habkal Janko.

Vlado pretrel si oči, počúval, chytil priateľa za plece a cítil, že sa trasie ako osika. Bolo mu ho ľúto. Začal sa mrzieť, že ho doteraz tak odbíjal.

— Vladko môj . . . — drnkotal Janko s plačom, — prosím ťa, nehnevaj sa . . . Ja za to nemôžem . . . Nikdy som sa nebál, ale teraz sa strašne bojím . . .

— Ale čoho, Janko? Sme tu už mesiac . . .

— Hej . . . ale teraz je tuta odkryté pohrebište . . .

Pred očami sa mi marí, ako mŕtvi predo mnou poskakujú . . .

— Nesmysel! Tí tam ležia dobrých tisíc rokov a dobre ležia. Prečo by práve kvôli tebe rušili svoj večný odpočinok? Radi sú, že nežijú . . . !

Janko sa pritúlil celkom k Vladovi. Trochu sa mu uľahčilo. Na Hradisku bolo zasa ticho.

— Lahnem si takto, k tebe . . . Dovolíš?

— Len si ľahni, Janko, a spi... A neboj sa! Niet strašidiel! O chvíľu začne svitať a za dňa sa, vari, už prestaneš báť. Dňa sa bubáci boja!

— Ostatnú vetu povedal Vlado hlasnejšie. Už i jeho začala lámať pochybnosť. Janko ho celú noc plašil, nie div, že strácal sebavedomie a istotu. Len Jankova slabosť ho robila silným. A bolo to šťastie pre obidvoch.

— Tak sa hanbím, Vlado...

— No len sa neboj... Ráno nám bude veselšie...

Janko vyčkal do brieždenia, a keď cez škáru šiatra nazrel bledý lúč zory, trochu spokojnejšie privrel oči a hneď usnul. Zo sna zpočiatku vykrikoval, ale to už nebolo také strašné, lebo keď sa prebudil a vykukol zpod prikrývky, videl pred sebou oporu — rodiace sa ráno.

XIX.

V meste všetko išlo riadnym postupom. Miško a Martin raneného kamaráta odviezli do nemocnice, odovzdali ho lekárom do opatery a orodovali za jeho skoré a starostlivé vyliečenie. Po prehliadke a röntgenologickom vyšetrení odpadol im so srdca ťažký kameň, zranenie — hoci povážlivé, nebolo nebezpečné. Petrovo rozštípené kolenné jablko za päť, šesť týždňov bude vraj v poriadku. Posmelení lekársnym nálezom išli navštíviť Petrových rodičov a rozpovedať im priebeh nehody.

Prvý dojem z neprijemnej zvesti bol síce podráždený, ale nie až do tej miery, ako sa očakávalo. Pani Haluškovú zvesť, prirodzene, dojala, ale nezamdlela, nezalamovala rukami, a pán Haluška po náhlom vzrušení sa skoro opanoval a rozvážne žiadal si len všetko dopodrobna vysvetliť.

— Vybrali sme sa na ťažšiu lezeckú túru, — hovoril Miško so zápalom a ustrachovaný, aby sa nezaplietol do

nepravdepodobnosti, — úlohou bolo prekonať najvyšší končiar Strmých skál. Peter nechcel ísť. Ktosi ho zvie-dol, nuž išiel s nami. Ale nespravil ani desať metrov, noha sa mu pošmykla, sklzol a poranil si koleno. Hneď sme najali povoz a pre istotu zaviezli sme ho do nemoc-nice. Pán doktor nás uistil, že zranenie vôbec nie je ne-bezpečné . . . Trošku noha . . . ale to nič!

Pani Halušková starostlivých chlapcov ešte i poča-stovala.

Na ulici si Miško uvedomil dosah potáraných vý-myslov, fľasol sa po tvári a povedal s odporom:

— Fuj, takto, ako dnes, som ešte nikdy necigánil!

— Keď nebolo iného východiska . . . — uspokojoval ho Martin. — Niečo sme museli povedať. Sám Peter ra-dil tak. A spolok sme vyraziť nechceli, nuž — —

— Hanbím sa ako pes!

Po skončení nemilej povinnosti Miško odbehol domov rodičov navštíviť. Martin zas na Petrovo naliehanie s črepmi a so sekerkou bežal k profesorovi Zemančíkovi.

Stretnúť sa mali chlapci o štvrtej, na námestí pred kostolom.

Profesor Zemančík Martinovej návšteve sa podivil. Žiak cez prázdniny si na profesora spomenie iba vo vý-nimočných a veľmi dôležitých prípadoch, alebo vôbec si na neho nespomenie.

— Prinášam vám, pán profesor, — rozprával Martin úctivo, — tieto veci ukázať. Našli sme ich v našom let-nom tábore a chceli by sme niečo vedieť o ich pôvode.

Keď dohovoril, predstúpil pred pána profesora a odo-vzdal mu balík. Potom spravil tri kroky dozadu a čakal.

Pán profesor opatrne vybalil dva Petrove čriepky, položil ich na stôl a zadíval sa na sekerku. Dlho a vážne. Potom vzal do ruky čriepku a začal hmkať. Čím viac hmkať, tým nedočkavejším bol Martin pri dverách. Už tri

razy vystriedal pán profesor pohľady na donesené veci a ešte vždy neprehovoril. Len fúzy si prikrucoval. Potom z knižnice vytiahol objemný sväzok náučného slovníka, listoval v ňom, najprv veľmi chytro, preskakujúc celé strany, potom stále pomalšie. Čítal a hmkať. Zrejme nespokojný siahol po inej knihe. A ešte vždy mlčal. Martin bol už ako na trňoch.

— Kde si to našiel, Homola? — ozval sa konečne.

— Na Hradisku, prosím.

Pán profesor vyvalil oči na vyjaveného chlapca.

— Na Hradisku, — opakoval Martin. — Totižto len tie čriepky. Sekerku som vylovil z rieky pod Hradiskom.

Pán profesor si sadol za stôl, kostnatými prstami trel si čelo. Bez toho, aby zdvihol oči, povedal Martinovi, aby si sadol.

— Na Hradisku? Hm... Na Hradisku...

— Áno. Na Hradisku, pán profesor... My tam máme letný tábor... Tam sme to našli.

Na Hradisku pred tridsiatimi rokmi kutalo sa po podobných veciach a vykopávky nepriniesly nijaké výsledky. Profesor Zemančík sa usiloval obnoviť si v mysli priebeh vtedajšieho kutania. Vtedy on vážnymi dôvodmi podopieral tvrdenie, že Hradisko kedysi bolo slovanským sídliskom.

— Teda na Hradisku... — hovoril pán profesor zdvihnúc oči. — Prečo si nesadneš? Sadni si a rozprávaj. Nič iné ste nenašli, len tieto čriepky a sekerku?

Martin oka nespustil z udiveného profesora. Ponúknuté miesto prijal, nespustilo si sadol na stoličku vedľa písacieho stola, bol rád, že pri príchode nezabudol zdôrazniť, že čriepky a sekerku prináša iba ukázať. Ešte i teraz mu zacvendžalo ozvenou, ako dal prízvuk na slovo »ukázať«.

A hovoril:

— My sme, pán profesor, na Hradisko nešli tieto veci hľadať. Nevedeli sme o nich. Začiatkom prázdnin spravili sme si tam letný tábor. A ako to býva, z nedostatku inej práce, začali sme kopať. Chceli sme si vykopať podzemnú jaskyňu. Kopeme, kopeme a odrazu — črep. Kopeme ďalej — druhý. Peter Haluškovie hovorí: Takéto črepy videl som v múzeu... Potom išli sme sa kúpať a v rieke našli sme sekerku. Peter hneď, že je aspoň tisícročná. Bolo by to možné?

— Áno, je to možné. Tieto tri veci majú peknú historickú cenu. Pravda, treba niektoré okolnosti ešte overiť. Samy osebe neznamenal by takmer nič, ale môžu viesť na stopu veľmi vzácných objavov. Vy, chlapci, prestaňte kopať. Historické vykopávky potrebujú odborné vedenie.

Z nejasných slov Martin nezmúdrel. Iba ho poplietly. Zvažoval si potvrdenie o hodnote nálezu, dráždila ho nadhodená potreba overiť neznáme okolnosti a pripomenutie, že treba prestať kopať, zjavne ho pobúrilo. Pojal nedôveru oproti profesorovi Zemančíkovi. »Iste«, — myslel si, »preto nechce, aby sme kopali ďalej, lebo sám príde kútať, zpred nosa nám vziať ovocie takej úmornej roboty.« Ale nezdalo sa mu to. To by nebolo čestné.

— Pán profesor, prosím...

— No?

— Keby sme tieto veci chceli predať, dostali by sme za na niečo? Koľko asi?

Profesor Zemančík sa usmial. Porozumel chlapcom. Našli čosi, sami nevedia, čo — a hneď by chceli vytĺkať peniaze.

— Pozrieme sa na Hradisko spolu. Dôkladne všetko poprezeráme, a ak niečo nájdeme, sám sa poušľujem, aby vám vyplatili primeranú odmenu.

Martin vstal a poklonil sa.

— Ide totiž, — pokračoval pán profesor, — o možnosť objavenia starého slovanského sídlišťa z desiateho storočia. Podľa miestopisného názvu možno usudzovať, že na Hradisku bolo kedysi sídlište, azda významné sídlište. Je pravdepodobné, že niekedy bol tam i hrad. Miesta, kde bývaly hrady, ľud neskoršie nazval hradištami. Tak bude i tu . . . Kedy pôjdeš na Hradisko?

— Ešte dnes.

Vo dverách profesor Zemančík Martinovi podal ruku, lúčil sa s ním, ako s verným priateľom. Išiel s ním až na ulicu.

— Počkaj, Homola . . . — povedal náhle. — Príď zajtra ráno o siedmej ku mne. Pôjdeme spolu na Hradisko.

— Ale ja som tu i s Miškom Krušinom.

— Príďte obidvaja.

— Prosím . . .

Miško už hodinu čakal na námestí. Hromžil. Ale keď počul odborníkovu mienku o významných objavoch, odpustil Martinovi, že ho tak dlho nechal na seba čakať. I on súhlasil s tým, aby išli na Hradisko až zajtra.

Pri rozlúčke Martin vo vytržení čapol Miška po pleci.

— Kamarát, uvidíš, ešte budeme slávni!

Aj Miškovi to lichotilo. Pomyslel si, ako budú o nich písať v novinách, ako sa dozvie o nich celý svet. Pohládka sa po brušku a zanôtil si:

— Uhm . . .

— Vieš, čo? Peter je iste zvedavý. Poďme ho navštíviť!

Naozaj. Múdre slovo. Poďme!

Bez otáľania zahli k nemocnici zvestovať kamarátovi dôležitý posudok o hodnote nájdených črepov.

XX.

Profesor Zemančík prišiel na Hradisko s Martinom a Miškom hneď zrána. Zamieril rovno k pohrebištu.

Po strašnej noci preblednutý Janko a Vlado práve sa poberali do roboty. Trochu ich zarazila taká nečakaná vzácna návšteva, ale mlčali. Trochu i zo zlosti, že ich dvaja kamaráti tak okabátili, že sa z mesta nevrátili včera.

Zemančík pobol pri pohrebišti sotva päť minút a v očiach mladých hľadačov pokladov vyrástol do ne-

dosažiteľnej výšky. Obdivovali ho. Keď uzrel rozkopaný hrob a dve krásne popolnice, dal sa strhnúť citmi, Janka vychytil, objal a pobožkal. »Zlatý chlapec!« — povedal nadšený, držiac prekvapeného žiaka v rukách. Potom zbožne kľakol na zem, prstami vylupoval hlinu z predmetov, ležiacich pri kostre, a keď si opatrne položil na dlaň malý, pozlátený šperk, až zduchovnel. Ponoril doň oči, ako ponára pobožný človek v kostole prsty do svätenej vody, a jednostaj si opakoval šeptom: »Krásne, krásne...«

Profesorovo nadšenie nemalo hraníc. V myslí asi prežíval dni slávy, roky radostného života prostých ľudí, ktorí pred desiatimi storočiami svojím spôsobom uplatňovali prejavy vyspelosti ducha. Zemančík, ako profesor dejepisu, mal k zašlým vekom z duševnej potreby vytvorený pomer a patril k ľuďom, čo vedia vyčariť život z mŕtvych kameňov a vyludiť z nich milé, teplé slovo. Celé Hradisko oživalo.

Chlapci profesora Zemančíka takéhoto, akým sa im prejavil dnes, nepoznali. V škole vedel ich síce zapáliť srdečným zanietením, dejiny vykladal ľudsky a so záujmom, ale svoju lásku k vyučovaciemu predmetu nevylieval pred žiakmi naplno, aby, azda, nebudil dojem pomúteného rojka so smiešnymi vrtochmi. Býval naveky striezlivý. Teraz na Hradisku, odpútaný od katedry, od notesa so soznamom žiakov a známkami, od studených múrov gymnaziálnej budovy, vo voľnej prírode, na posvätnom mieste zašlej slávy, vybušilo udusované nadšenie i lialo sa vôkol neho ako prúd rieky, keď za povodne dravým tokom trhá hate.

Koľká a aká nečakaná zmena v duši človeka!

Zemančík sa po chvíli prebral z vytrženia. Z kostry po kúskoch prstami a miestami iba jemnou kefkou oči-

stil hlinu tak, aby sa z objavených pokladov nič nepohlo. Ešte i ten malý šperk položil do jamky, z ktorej ho vybral a dlho skúmal, či sa nepomýlil.

Chlapci, štyria dobrí kamaráti, stáli okolo svojho profesora dojatí, vžili sa do jeho duševného rozpoloženia, a hoci k nálezu nemali takého rozumového a citového pomeru ako Zemančík, jednako prežívali s ním rozkošnú radosť. Posvätnosť chvíle netrúfali si rušiť nevhodným slovom, a vhodných slov nemali naporúdzi. Len čítali si s očí: Škoda Petra! Práve on by mal byť teraz na Hradisku. Všetko je jeho zásluha.

Na Hradisku bolo ako pri slávnostnej obete.

Po očistení odkrytého hrobu Zemančík vstal, prezrel kostru a blažene si zahmkal. Potom ustúpil dozadu, a chlapci išli za ním ako baránky.

V tóni konáristého buka teplota dobráckeho profesora roztápala dojatých šuhajov ani voskovice. Pobyť v hore ryl im do duše dojmy, na ktoré do smrti nezapudnú.

— Chlapci, — hovoril pán profesor, — zlatom by vás mali vyvážiť! Ako ste len prišli na myšlienku kutať na Hradisku po tisícročnej kultúre? Váš objav je jedinečný!

Chlapcom sa pozvoľna rozviazaly jazyky. Najprv len vyhýbavo, ale potom bez obalkov a zoširoka vyrozprávali všetko, čo doteraz o svojom spolku a jeho poslaní pred svetom skrývali a tajili.

Profesor Zemančík výklad svojich žiakov vypočul so záujmom. Nebol síce priateľom dobrodružstiev, a plán o hľadani pokladal za smiešny, ale svoje náhľady potlačil v sebe. Nedal ich najavo.

— Vy, chlapci, — povedal potom, — prišli ste na Hradisko hľadať stopy tristoročnej kultúry. Nenašli ste to, čo ste najst chceli, ale odkrytý, tisícročnej kultúre

patriaci nález je cennejší, ako si myslíte. To je viac hodno, ako dve tri debničky striebra a zlata. Tu sa nám vynoril nový svet. Náš svet! Pohľad do našej slávnej minulosti . . .

— Z ktorej doby je objavené pohrebište, pán profesor? — ozval sa Miško po skončenom výklade.

— Bezpochyby z desiateho a jedenásteho storočia. Zo sklonku doby pohanskej, keď naši predkovia začínali prijímať kresťanstvo. Hrad tento jeho obyvatelia opustili podistým v jedenástom storočí, lebo v záznamoch, pochádzajúcich z dvanásteho veku, má už pomenovanie hradišťa, opusteného sídla Slovanov. Ak ďalšími vykopávkami odkryjeme ešte i iné bohatstvá, budeme si môcť utvoriť jasnejší obraz o živote našich predkov na tomto mieste.

— A z ktorej doby je hrad, ktorého rupy sa tu podnes zachovaly?

— Z druhej polovice pätnásteho storočia. Ale v dejinách nehral veľkú úlohu, neviaže sa k nemu nijaká významná udalosť. Roku 1775 vyhorel, od tých čias je Hradisko opustené.

— A ako je to možné, že pri stavaní hradu na Hradisku ľudia neobjavili stopy predošlej tunajšej kultúry? — vyzvedal Miško všetečne.

— To nevedieť, či neobjavili. Istejšie je, že objavili. Ale objavom nevenovali nijakú pozornosť. Nie je možné, aby pri rozkopávaní valov, pri kopaní základov, neboli narazili na dôležité predmety. Len nezájmu o minulosť možno ďakovať, že človek, ktorý hrad staval, kopal iba toľko, čo bolo nevyhnutelné na vybudovanie pevných fundamentov. Veď tu medzi kamennými múrmi sa zachovaly i pozostatky tisícročných valov. Stretly sa tu dve kultúry rozličných vekov, obidve sa vyžívaly po svojom, bez podmienok na ťaženie zo styčných bodov. Pätnáste

storočie nemalo príčin opierať sa o hodnoty desiateho storočia. Nám dnes je vari do toho desiateho storočia bližšie, lebo nachodíme v ňom vzácne pamiatky po našich predkoch, ku ktorým sa hlásime ako prirodzení dedičia ich kultúry. Človek pätnásteho — šestnásteho storočia bol zaneprázdnený inakšími starosťami. Zamestnávaly ho veci doby, dával im náter úcty k večnosti a uplatňoval v nich svoj náhľad na správnosť či nesprávnosť učenia cirkví. V upevňovaní svetskej moci bolo príliš veľa podráždenosti a chvatu, takže nezvýšilo sa času na skúmanie prachom zaviatej minulosti. Pokojnejšie chvíle človek tejto doby venoval tvoreniu vlastných hodnôt, vyvierajúcich z časových potrieb . . .

Deň na Hradisku v prítomnosti profesora Zemančíka bol pre chlapcov vlastne veľmi príjemnou hodinou dejepisu. Poklad v tajomnej klenotnici na chvíľu, azda ako podradná vec, ustúpil do pozadia, lebo bolo treba objasniť dôležitejšie otázky. A po skončení rozhovoru o tisícročnej kultúre na Hradisku iba Vlado sa odvážil zaviesť rozhovor o cieľavedomosti či zbytočnosti pokračovania v práci, spojenej s hľadaním skrytých peňazí.

— Neradím vám to, chlapci. Na Hradisku nenájdete nijaké poklady. Ja Hradisko poznám. Prehŕňal som sa v osudoch jeho prvej i druhej slávy. Pátral som po veci a zistil som iba to, že majiteľ hradu, akýsi Juraj Podhradský, premárnil tu dobrodružným životom všetok svoj majetok, hrad ponechal na ľubovôľu a zmizol vo svete bez stopy. Ostalo po ňom iba niekoľko nesmyselných listov, poukazujúcich na nepričetnosť človeka. Podhradský sníval o bohatstve, namýšľal si ho a hovoril o ňom ešte i vtedy, keď ho už nemal. Po muzeách našli by ste niekoľko vtipných záznamov súčasníkov, ktorí o Jurajovi Podhradskom hovoria ako o duševne zvrátenom človekovi. Kdesi je zmienka, že Podhradský opisoval

val svoje bane na zlato v Podhradí, inde zasa spomína návštevu kráľa na hrade, ktorý panoval dobrých sto rokov pred jeho narodením. Raz, — ako píše neznámemu priateľovi, — usporiadal v okolitých lesoch pri Hradisku poľovačku na tigry a levy a pri návrate z poľovačky na hrade napadla jeho priateľov ozrutná gorila. Chudák Podhradský! Údajne zahynul v bojoch ako žoldnier francúzskeho panovníka. Ale o tom niet spoľahlivých dokladov. A hrad, nikým nestráženy, kým nevyhorel, slúžil zbojníkom za skrýšu.

Miško si spomenul na prekladanie listu Juraja Podhradského. Pomlčal o ňom. Povedal len:

— Raz, vraj, akýsi sedliak tu nablízku našiel na poli poklad . . .

— Áno, Krušina . . . Videl som tie peniaze. Pochádzajú z dôb tureckých vojen. Tie s Jurajom Podhradským nemajú nič spoločného.

— Ale medzi ľuďom sú povesti i o klenotnici . . .

— Ľud? Hm . . . Ľud svoje povesti stvoril nedávno, vznikly záhadne po nájdení toho pokladu v Podhradí a vytvorila ich túžba po hľadaní ďalších debničiek so zlatom. Veď bolo treba oprieť sa o niečo . . . Hľadači pokladov opreli sa teda o výplody vynachádzavej obrazotvornosti.

Za iných okolností chlapi takéto reči boli by pokladali za zákerný útok na svoj spolok. Dnes z úst profesora Zemančíka každé slovo prijali ako dobre, úprimne mienenú radu.

Na rozoberanie vysvetlení nebolo ostatne ani kedy, lebo obloha sa začala zamračovať a pán profesor naliehal vzácne vykopávky pred dažďom dobre zaistiť.

Vlada poslali do dediny. Bude potrebné postarať sa o chránenie vzácných pamiatok. Musí byť pri tom i pán starosta. Po neho poslali Vlada.

Ostatní rozbúrali jeden šiator, a nad rozkopaným hrobom rozťahli celtu. Pri usilovnej práci rodily sa nové plány. Najlepšie, vraj, bude rozkopať celé pohrebište, hroby upraviť tak, aby ich obsahy ostaly neporušené, ale pritom byly dobre odkryté. Nad pohrebištom sa vybuduje pevná, murovaná budova, s veľkými oblokmi, aby ľudia mohli nazrieť trochu do minulosti a aby sa mohli pokloniť pamiatke predkov a ich tisícročnej kultúre.

Návrh sa všetkým pozdával. Chlapci prosili profesora Zemančíka, aby len pracoval na jeho uskutočnení, tobôž, keď sľúbil, že na budove upevnená bude tabuľka s nápisom zvečňujúcim mladých objaviteľov.

XXI.

Pán starosta, keď mu ukázali kostru tisícročného človeka, sa až prežehnal. Potom vypočul výklad profesora Zemančíka a prisľúbil strážiť vzácne objavy.

Ešte toho dňa postavil sa k pohrebištu žandár s puškou. A bolo by to bývalo veľmi dojímavé: čestná stráž pri hrobe neznámeho občana Veľkomoravskej ríše, keby...

Žandár sa prechádzal po Hradisku a díval sa chlapcom až do žalúdka. Ustavičnými pripomienkami: nerobte to: padnete, dajte si pozor, to neslobodno... obstrihal krídla prácechtivých šuhajov, že im i úsmev na ústach zatrápol.

Večer chlapci sedeli pri táboráku bez vôle, ani len hovoriť sa im nechcelo. A keď Miškov vzdych padol do pahreby, vzal Vlado opálený ražeň do ruky a udieral ním po zemi. Trochu zo zlosti, trochu zo vzdoru.

— Veru hej, zbytoční sme tu... — povedal potom smutne.

— Poklad hľadať už nebudeme a k pohrebišću nás nepustia.

— A zvedavci obzerajú si nás ako nejaké zázraky . . .

So dňa na deň bolo smutnejšie v dušiach odstrčených objaviteľov vzácneho pohrebišťa. Aj by sa už boli stratili, ale svojmu profesorovi sľúbili, že ho počkajú na Hradisku. Museli čakať.

Nedeľa privábila na Hradisko celé zástupy ľudí! V novinách sa cez týždeň písalo o významných objavoch, a ľudia sú zvedaví. Prišiel i profesor Zemančík. Postavil chlapcov k pohrebišću a pred početným obecnstvom rozhovoril sa o ich zásluhách. Keď dokončil, vytiahol z vrecka päť vkladných knižiek s tisíckorunovými vkladmi, s odmenou nepomenovaného dobrodincu a rozdelil ich svojim mladým priateľom.

Obecnstvo hučne tliekalo, oslavovalo mladých hrdinov. Po Zemančíkovej reči ľudia až do omrzenia zahrnovali štyroch objaviteľov najnemožnejšími otázkami. Chlapcom to zprvu lichotilo, páčilo sa im, že ich so všetkých strán fotografujú, ale čo je veľa, je veľa . . . Každému by bolo nepríjemné, keby na jednu otázku musel sto rás odpovedať.

K večeru chlapci rozobrali stany.

Slzy im ihraly v očiach, keď začali zo zeme vyťahovať kolíky a skladať cely. Možno, boli by na Hradisku ešte ostali, ale pán profesor ponúkol im miesto v svojom aute a najal už mládencov, aby všetku batožinu z tábora sniesli do dediny. V dedine sa všetko naloží na voz, odvezie sa do mesta a ostanú iba spomienky.

Smutno odchádzali štyria dobrí kamaráti z Hradiska, tak ako vtedy, keď Petra snášali na nosidlách.

Ale v srdci hriala ich hrdosť, lebo cítili, že ich namáhavé pilnovanie nevyšlo nazmar.

K o n i e c.

ANTON PRÍDAVOK
POKLAD NA HRADISKU

ROMÁN

VYCHODÍ R. 1948

AKO 25. SVÄZOK SERIE

»KNIHY PRE MLÁDEŽ«

KTORŮ REDIGUJE MIKULÁŠ RUMPEL

A VYDÁVA

JÁN HORÁČEK

KNÍHKUPEC A NAKLADATEL

V BRATISLAVE A TURČ. SV. MARTINE

ILUSTROVAL GEJZA SALAJ

TLAČILA

ŠTÁTNA KNÍHTLAČIAREŇ

V BRATISLAVE